

Amanda Ilkka, Anni Savinainen

Voimaa kuvista

Valokuvaprojekti maahanmuuttajaisille

Metropolia Ammattikorkeakoulu

Sosionomi (AMK)

Sosiaalialan koulutusohjelma

Opinnäytetyö

27.2.2015

Tekijät Otsikko	Amanda Ilkka, Anni Savinainen Voimaa kuvista - Valokuvaprojekti maahanmuuttajaisille
Sivumäärä Aika	38 sivua + 1 liite 27.2.2015
Tutkinto	Sosionomi (AMK)
Koulutusohjelma	Sosiaalialan koulutusohjelma
Suuntautumisvaihtoehto	Sosionomi (AMK)
Ohjaajat	lehtori Seija Mäenpää yliopettaja Jyrki Konkka
<p>Tässä opinnäytetyössä sovelsimme valokuvan voimaannuttavia ja identiteettiä vahvistavia menetelmiä maahanmuuttajatyössä. Opinnäytetyö toteutettiin yhteistyössä KasvuKutsu-hankkeen kanssa, joka on osa Vantaan Nicehearts ry:n toimintaa. Järjestimme maahanmuuttajanaisten työllistymistä edistävän KasvuKutsu-hankkeen osallistujille toiminnallisen valokuvaprojektin. Projektiin kuului neljä tapaamiskertaa, jotka rakentuivat erilaisista teoriasta pohjautuvista harjoituksista. Valokuvausprojektiimme osallistui viisitoista eri-ikäistä ja eri kulttuuritaustaista maahanmuuttajanaista.</p> <p>Maahanmuutto ja siihen liittyvät työllistymishaasteet ovat ajankohtainen yhteiskunnallinen kysymys Suomessa. Maahanmuuttajien työllistyminen voi olla vaikeaa ja kaikkein haastavinta se on maahanmuuttajanaisten kohdalla. Tämän vuoksi päädyimme toteuttamaan opinnäytetyömme maahanmuuttajanaisten kanssa ja itsetuntemusta lisäämällä helpottamaan heidän työnhakuaan.</p> <p>Valokuvaprojektin pohjana olivat voimaantumisteoria, identiteetti ja valokuvan keinot sekä näiden yhteisvaikutus. Käyttämämme harjoitusten tarkoituksena oli auttaa naisia lisäämään heidän itsetuntemustaan ja vahvistamaan identiteettiä. Harjoitukset keskittyivät omien vahvuuksien, tavoitteiden ja tärkeiden asioiden määrittämiseen ja konkretisoimiseen, esimerkiksi aarrekartatyöskentelyyn ja minä-kollaasin avulla. Harjoitusten yhteydessä tavoitteenamme oli myös mahdollistaa suomen kielen taitojen vahvistaminen.</p> <p>Projektista saamiemme kokemusten ja osallistujilta saamamme palautteen perusteella toteuttamaamme valokuvaprojektia voi hyödyntää maahanmuuttajatyössä. Palautteista ilmeni, että tekemämme harjoitukset ovat auttaneet maahanmuuttajanaisia pohtimaan minuuttaan ja siten vahvistamaan identiteettiä. Tästä voi olla hyötyä työnhaussa, esimerkiksi itsestä ja omista vahvuuksista kertoessa.</p>	
Avainsanat	maahanmuuttajanaiset, voimaantuminen, identiteetti, valokuva

Authors Title Number of Pages Date	Amanda Ilkka, Anni Savinainen Power of Photography - Photography Project with Immigrant Women 38 pages + 1 appendice 27 February 2015
Degree	Bachelor of Social Services
Degree Programme	Social Services
Specialisation option	Social Services
Instructors	Seija Mäenpää, Senior Lecturer Jyrki Konkka, Principal Lecturer
<p>In this thesis we applied empowering techniques of photography and methods to empower identity in immigrant services. The thesis was implemented in cooperation with KasvuKutsu-project, which is part of Nicehearts of Vantaa (NGO) action. We organized a functional photography project to the participants of KasvuKutsu-project, which promotes employment of immigrant women. The project included four meetings. These meetings consisted of theory-based exercises. There were fifteen immigrant women of different ages and from different cultural backgrounds participating in the photography project.</p> <p>Immigration and employment of immigrants are current questions in Finnish society. Employment can be difficult to immigrants, and it is especially challenging to immigrant women, which is why we decided to implement our thesis with immigrant women and help their job-seeking by increasing their self-knowledge.</p> <p>Empowerment theory, identity and photography techniques and their joint effect were the basis of the photography project. The idea of the exercises we used was to help women to increase their self-knowledge and empower their identity. The exercises focused on defining and concretizing their own strengths, aims, and important things, for example by using treasure map and collage of self –exercises. During the exercises we also tried to enable them to improve their skills of Finnish language.</p> <p>On the basis of the experiences we got from the project and feedback from the participants this photography project can be utilized in immigrant work. The feedback showed that the exercises we did, have helped immigrant women to reflect on and thus empower their identity. This can be useful in job-seeking, for example when telling about oneself and one's strengths.</p>	
Keywords	immigrant women, empowerment, identity, photography

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Tausta ja tavoitteet	2
2.1	Maahanmuuttajanaiset osallistujina	2
2.2	Kulttuurierojen huomioiminen	3
2.3	Maahanmuuttajanaiset ja työllisyys	4
3	Vantaan Nicehearts ry	5
4	Voimaantuminen	6
4.1	Voimaantumisen ydinkäsite ja määrittely	7
4.2	Voimaantuminen prosessina	9
4.3	Voimaantuminen opinnäytetyöhön osallistuvien naisten kannalta	10
5	Identiteetti	11
5.1	Identiteettityö ja subjektiisuus	13
5.2	Näkökulmia identiteettiin ja naiseuteen	14
6	Valokuvan keinot	15
6.1	Voimauttava valokuva	15
6.2	Terapeuttinen valokuvaus ja valokuvaterapia	16
6.3	PhotoVoice	18
7	Kehittämistehtävä	20
8	Menetelmälliset ratkaisut	21
9	Toteutus	24
9.1	Ensimmäinen tapaamiskerta	25
9.2	Toinen tapaamiskerta	27
9.3	Kolmas tapaamiskerta	28
9.4	Neljäs tapaamiskerta	30
9.5	Yhteenveto	31
10	Arviointi	32

11	Pohdinta	34
	Lähteet	39
	Liitteet	
	Liite 1. Esimerkkejä minä-kollaaseista	

1 Johdanto

Tässä opinnäytetyössä sovellamme valokuvan voimaannuttavia ja identiteettiä vahvistavia menetelmiä maahanmuuttajatyössä. Toiminnan tavoitteena on tukea maahanmuuttajanaisten minäkuvaan valokuvauksen ja monimuotoisten harjoitusten avulla. Pyrimme antamaan heille keinoja itsetutkiskeluun, uuden oppimiseen ja sitä kautta voimaantumiseen.

Lisääntynyt maahanmuutto ja siihen liittyvä problematiikka ovat olleet ajankohtaisia teemoja jo kauan. Työllisyys ja erityisesti maahanmuuttajanaisten heikko työllistyminen tulevat usein esille maahanmuutosta puhuttaessa. Heikkoon työllistymiseen vaikuttavat muun muassa koulutuksen ja kielitaidon puute sekä kulttuuriset seikat. (Martikainen, Tiilikainen 2007: 29.) Pääkaupunkiseudulla työllistyminen on helpompaa kuin muualla Suomessa. (Joroinen 2007: 293). Toisaalta pääkaupunkiseudulla maahanmuuttajien osuus koko väestöstä on maan suurin, mikä tuo alueelle omat haasteensa.

Toteutamme opinnäytetyömme yhteistyössä Vantaan Nicehearts ry:n kanssa. Osallistajat ovat järjestön Kasvukutsu-hankkeeseen osallistuvia naisia. KasvuKutsu-hankkeen tarkoituksena on tarjota työkokeilujakso työttömille maahanmuuttajanaيسille, jotka taitavat jo suomen kielen perusteet. Hankkeen tarkoituksena on tukea naisten työllisyyttä ja työllistymismahdollisuuksia, ja myös hankkeeseen toteuttamamme valokuvaprojektin on tarkoitus tukea tätä tavoitetta. Projektimme kesto on neljä viikkoa, ja se sisältää neljä tapaamista, joista jokaisella käsitellään minuutta ja omaan elämään ja tulevaisuuteen liittyviä asioita eri näkökulmista. Projektimme sijoittuu kolme kuukautta kestäväen työkokeilun alkuun, minkä vuoksi sen on suunniteltu tukevan myös osallistujanaisten ryhmäytymistä.

Käyttäessämme käsitteitä osallistujanaiset, naiset tai osallistajat, tarkoitamme projektimme osallistuneita viittätoista naista, jotka suorittavat työkokeilujaksoa Vantaan Nicehearts ry:n KasvuKutsu-hankkeessa. Projektilla ja valokuvaprojektilla tarkoitamme opinnäytetyömme toiminnallista osuutta, jonka toteutamme KasvuKutsu-hankkeeseen. Toiminta, josta puhumme, tarkoittaa kaikkea sitä toimintaa, joka osallistujanaisten kanssa tapahtuu.

2 Tausta ja tavoitteet

Maahanmuuttajuus ja naisen asema ovat olleet jo pitkään ajankohtaisia aiheita yhteiskunnallisessa keskustelussa ja sosiaalialan työssä, eikä asiaan ole näköpiirissä muutosta. Maahanmuuton tilastokatsauksen mukaan pääkaupunkiseudulla maahanmuuttajia on suhteellisen paljon: esimerkiksi vieraskielisiä koko pääkaupunkiseudun asukkaista on 11,8 prosenttia. Pääkaupunkiseudun kolmen suurimman kunnan ulkomaan kansalaisten prosentuaaliset osuudet koko väestöstä olivat vuonna 2012 puolestaan: Helsingissä 8,4 prosenttia, Espoossa 8,0 prosenttia ja Vantaalla 7,8 prosenttia. (Sisäasiainministeriö 2015.) Näissä kolmessa kunnassa siis ulkomaalaisten osuus on maan suurin. Helsingin kaupungin tietokeskuksen julkaisussa arvioidaan vieraskielisten osuuden kasvavan vuoteen 2030 mennessä 64 000 henkilöllä, jolloin heitä olisi 128 000 eli 19 prosenttia Helsingin väestöstä. Tämä tarkoittaisi vieraskielisten osuuden väestönkasvusta olevan 86 prosenttia. Vieraskielisyyttä on käytetty ulkomaalaisuuden muuttujana, sillä se on usein pysyvämpi tekijä kuin esimerkiksi kansalaisuus, joka voi muuttua. (Helsingin kaupunki 2015.) Vantaalla vieraskielisten osuus vuonna 2014 noin 27 500, mikä tarkoittaa 13,2 prosenttia koko kaupungin väestöstä. Ulkomailla syntyneitä puolestaan vuoden 2014 alussa oli noin 24 800 vantaalaista. Ulkomaan kansalaisista työ-ikäisiä, eli 16–65 –vuotiaita oli noin 14 000 henkilöä. (Vantaan kaupunki 2014.)

2.1 Maahanmuuttajanaiset osallistujina

Maahanmuuttajanaisten kanssa työskennellessä tulee huomioida ne kulttuuriset, uskonnolliset ja poliittiset erot kuten esimerkiksi pukeutuminen, naiskäsitys ja perhekäsitys, jotka poikkeavat kantaväestön käsityksistä. Maahanmuuttajanaisia katsotaan monesti perinteisten sukupuoliroolien kautta: heidät nähdään usein äiteinä ja vaimoina. Maahanmuuton myötä naisen asema muuttuu kun suurperhe usein vaihtuu ydinperheeksi uudessa maassa. Kun naisen ympärillä on vähemmän sukuun kuuluvia aikuisia, perheeseen liittyneet auktoriteettisuhteet saattavat löystyä ja näin naiselle avautuu uusia vaihtoehtoja, esimerkiksi työllistyminen. (Joronen 2007: 285–287.) Maahanmuuttajanaiset nähdään usein länsimaalaisten naisten vastakohtina; he ovat miesvaltaisen perhejärjestelmän uhreja eikä heillä ole samanlaista vapautta kuin länsimaalaisilla naisilla nähdään olevan. Sen takia maahanmuuttajanaiset voidaan helposti kokea avunannon kohteiksi, alistetuiksi ja passiivisiksi. (Martikainen, Gola 2007: 89). Maahanmuuttajanaيسilla on suu-rempiä vaikeuksia päästä töihin kuin miehillä ja näin ollen myös työttömyys on miehiä

korkeampaa. Heikkoon työllistymiseen vaikuttaa muun muassa koulutuksen ja kielitaidon puute sekä kulttuuriset seikat. (Martikainen, Tiilikainen 2007: 29.)

2.2 Kulttuurierojen huomioiminen

Kulttuuri voidaan määritellä esimerkiksi jonkin tietyn ryhmän yhteisenä käyttäytymismallina. Se on omaksuttu elämäntapa ja sen kautta ihminen määrittelee ja hahmottelee maailman. Kulttuuri on ihmisen tapa elää, toimia ja uskoa. Kulttuuri on opittua: ihminen ei synny tietyn kulttuurin jäseneksi, vaan hänet kasvatetaan siihen. Kulttuurinen tulkintakehys vaikuttaa ihmisen arkeen, käsitykseen oikeasta ja väärästä ja sen kautta ihminen tarkastelee maailmaa. Kulttuurinen viitekehys on niin vahva, että sitä harvoin tiedostaa, kun vasta silloin kun joku toimii poikkeavalla tavalla. Vaikka ihmiset omaisivatkin saman kulttuuritaustan, niin se ei tarkoita että he olisivat yksi yhtenäinen ryhmä. (Räty 2002: 42–43.) KasvuKutsu-hankkeen naiset ovat kotoisin ympäri maailmaa ja moni tuleekin kulttuurista, joka poikkeaa huomattavasti suomalaisesta kulttuurista. Toisille sopeutuminen ja uuden kulttuurin sisäistäminen on vaikeampaa ja voi vaatia sen eteen enemmän työskentelyä. Tämä oletettavasti näkyy opinnäytetyön toiminnallista osuutta toteutettaessa.

Kulttuurinen sensitiivisyys tarkoittaa, että ihminen tiedostaa oman kulttuurinsa ja sen vaikutuksen omaan toimintaansa. Se myös käsittää asiakkaiden erilaisten kulttuuritaustojen ja kulttuuristen erityispiirteiden ymmärtämistä. Erilaisten maailmankatsomusten ymmärtäminen edesauttaa kykyä kohdata ja kommunikoida eroista huolimatta. (Räty 2002: 210.)

Opinnäytetyössämme keskitymme maahanmuuttajanaisten identiteettiin ja voimaantumiseen. Prosessin aikana naiset joutuvat pohtimaan elämäänsä omasta näkökulmastaan ja keskittymään omaan itseensä. Kuitenkin osallistujien tullessa eri puolilta maailmaa heidän maailmankatsomuksensa voi poiketa paljonkin länsimaisesta. Ihminen saattaa jopa kokea loukkaavaksi sen, että hänellä itsellään olisi päätösvalta omasta elämästään. Tämä liittyy ajatukseen sisäisestä ja ulkoisesta kontrollista. Sisäisessä kontrollissa ajatellaan, että ihminen on vastuussa omasta elämästään ja itse vaikuttaa kohtaloonsa. Ulkoisessa kontrollissa taas uskotaan, että asiat tapahtuvat ihmisestä riippumatta ja niin sanottu ulkoinen voima hallitsee elämää. Toinen merkittävä ero on individuaalisen ja kollektiivisen kulttuurin välillä. Vaikka monissa kulttuureissa löytyykin molempia piirteitä, niin

osa kulttuureista on kuitenkin edelleen vahvasti yhteisöllisiä. Yksilökeskeisessä kulttuurissa ihminen nähdään yksilönä, jolla on omat halut ja tarpeensa. Yhteisöllisessä taas ihminen on ryhmän jäsen, ja ryhmän etu on yksilön etua tärkeämpi. Se kulttuuri mihin ihminen on syntynyt ja kasvanut tuntuu usein oikealta ja toisenlainen maailmankatsomus voi tuntua hankalalta ja pelottavalta. (Räty 2002: 55–58.) Erialaisten taustojen ymmärtäminen ja huomioiminen on tärkeää, jotta tehdessämme opinnäytetyötä emme loukkaa tahattomasti kenenkään maailmankatsomusta.

2.3 Maahanmuuttajanaiset ja työllisyys

Maahanmuuttajien työllistyminen koulutustasosta riippumatta on huomattavasti vaikeampaa kuin kantaväestön. Kaikkein vaikeinta työllistyminen on maahanmuuttajanaisilla. Maahanmuuttajanaisia tarkastellaan usein perinteisten sukupuoliroolien kautta. Heidät nähdään monesti enemminkin kotiäiteinä kuin aktiivisesti työelämässä olevina. Kuitenkin sukupuolijärjestelmän erot kotimaassa ja Suomessa vaikeuttavat työllistymistä. Ongelmia työllistymiseen uudessa maassa aiheuttavat kieliongelmat sekä koulutusjärjestelmien erot kotimaan ja toisen maan välillä. Naisten ensimmäiset työpaikat ovat monesti esimerkiksi lastenhoitajia ja siivoojia. He voivat myös työllistää itsensä tai olla töissä perheyrittäjänsä. (Joronen 2007: 285–388.)

Suomessa työllistymiseroihin vaikuttaa asuinpaikka; pääkaupunkiseudulla työllistyminen on helpompaa kuin muualla Suomessa. Vaikka maahanmuuttaja olisi korkeasti koulutettu kotimaassaan, niin Suomessa näitä tutkintoja ja työkokemusta ei aina arvosteta kovinkaan paljon. Monesti tällaisten naisten työstatus laskeekin toisessa maassa. Suomessa tuetaan kahden elättäjän perhemallia, kun taas joissain maissa tuetaan puolison kotiin jäämistä. Tämä osaltaan aiheuttaa paineita naiselle työllistyä. (Joroinen 2007: 285–308.) Toisaalta Pehkosen mukaan maahanmuuttajanaisten yhtenä syynä työstä kieltäytymiseen oli se, ettei aviomiehellä ollut vielä työpaikkaa (Pehkonen 2006: 56). Maahanmuuttajanaisten välillä on suuria koulutuseroja. Esimerkiksi venäläiset naiset ovat monestikin korkeasti koulutettuja ja heillä on työhistoriaa jo omasta kotimaastaan, kun taas somalialaisilla naisilla ei välttämättä ole edes perusasteen tutkintoa ennen Suomeen saapumistaan. (Joronen 2007: 285–308.) Maahanmuuttajien työllistymistä hankaloittaa niin kielitaidottomuus kuin todistusten puuttuminen. Toisaalta myös esimerkiksi uskontoon liittyvät asenteet työnantajan puolelta heikentävät joissakin tapauksissa työnsaantimahdollisuuksia. Näin kokevat erityisesti islaminuskoiset. (Pehkonen 2006: 55–58.)

Maahanmuuttajanaisten työllistymiseen vaikuttaa paljon lapset ja niiden määrä; lapsiluvun kasvaessa työnhakuaktiivisuus vähenee. Kotona oleminen ja lasten hoitaminen on monelle naiselle tärkeämpää kuin palkkatyömarkkinoilla oleminen. Maahanmuutto voi vaikeuttaa työllistymistä myös siksi, ettei uudessa maassa ole niin laajaa perheverkostoa, vaan äidin pitää hoitaa lapsensa yksin. (Joronen 2007: 285–308.) Pehkosen (2006) maahanmuuttajien työllistymistä käsittelevässä tutkimuksessa kävi ilmi, että kaikki haastatellut maahanmuuttajat halusivat siirtyä työelämään, mutta juuri kotiäideillä työelämään siirtymisen haave ajoittui vasta tulevaisuuteen. Kaikilla haastatelluilla työn saamiseen liittyi toivo toimeentulon parantumisesta, vastavuoroisuudesta ja uusien sosiaalisten suhteiden kartuttamisesta. (Pehkonen 2006: 55.)

Pehkosen (2006) tutkimuksessa ilmeni, että maahanmuuton syy oli yhteydessä työllistymiseen. Pakolaiset ja turvapaikanhakijat, joilla ei ollut mitään sosiaalista verkostoa Suomessa, työllistyivät heikoiten. Valtaosalla työllistyneistä maahanmuuttajista sosiaalisten suhteiden rooli työn saamisessa on ollut suuri, erityisesti ensimmäisen työpaikan osalta. Työhaussa auttaneet puoliset, tutut ja ystävät olivat olleet sekä suomalaisia että ulkomaalaisia. Lisäksi työvoimatoimiston viranomaiset olivat auttaneet erityisesti erilaisten kurssien ja harjoittelupaikkojen löytämisessä. Erilaiset harjoittelumahdollisuudet ja työkokeilut olivat tärkeitä niin koulutetuille kuin kouluttamattomille naisille, sillä se saattoi johtaa pitkäkestoiseen työsuhteeseen tai mahdollistaa jatkokoulutukseen pääsemisen. (Pehkonen 2006: 53–58.)

3 Vantaan Nicehearts ry

Vantaan Nicehearts ry on naisten ja tyttöjen osallisuutta, tasa-arvoa ja kotoutumista edistävä yhdistys ja paikallinen naisresurssikeskus, joka mahdollistaa eri-ikäisten ja erilaisista kulttuurisista taustoista tulevien kohtaamisia arjessa sekä järjestetyn monimuotoisen että omaehtoisen toiminnan avulla. Yhdistyksen tarjoamia palveluita ovat sosiaalinen tukitoiminta, tyttötyö, avoin kulttuuri- ja harrastustoiminta, kehittämis- ja tutkimustoiminta, naisten työllistymisen tukitoiminta ja yrittäjyyden tukeminen. Sen arvoja ovat yhdenvertaisuus, tasa-arvo, yhteisöllisyys ja ilo. Yhdistys on perustettu vuonna 2001 ja se kuuluu kansalliseen Suomen Naisresurssikeskusten yhdistysten kattojärjestykseen ja Winnet Europe verkostoon. (Naisresurssikeskus Pihjala n.d.)

Naisresurssikeskus Pihlajassa, Vantaan Tikkurilassa toimiva KasvuKutsu-hanke mahdollistaa työttömille maahanmuuttajanaisille kolmen kuukauden mittaisia työkokeiluja. Toimintaa on viitenä päivänä viikossa, kuusi tuntia päivässä. Tavoitteena on tukea naisten työllistymistä joko suoraan avoimille työmarkkinoille tai vaihtoehtoisesti pääsyä suorittamaan tutkintoa tai sen osaa. Työkokeilun aikana pyritään parantamaan naisten työllisyysvalmiuksia muun muassa suomen kieltä kartuttamalla ja tietoteknisiä taitoja lisäämällä. Hankkeeseen osallistuu kerralla 15 naista. Työkokeiluun osallistuvilta naisilta edellytetään suomen kielen taitotasoa A2.1, sekä työttömyyttä osallistumista edeltävältä ajalta. Työskentelykielenä työkokeilussa on aina suomi. KasvuKutsu-hanke on Elinkeino-, liikenne-, ja ympäristökeskuksen tukema hanke, jonka ensimmäinen osa toteutui loppuvuodesta 2013 ja jatkohanke 1.1.2014–31.7.2016. Hankkeen kehittämistavoitteet ovat kulttuuri- ja sukupuolisensitiivisen työllistymispalvelumallin kehittäminen sekä henkilökohtaisen osaamisen tunnistaminen ja jatkopolon mallintaminen. (Naisresurssikeskus Pihlaja n.d.)

KasvuKutsu-hankkeeseen osallistuvat naiset ovat työkikäisiä, joten ikäerot ryhmän sisällä voivat olla suuriakin. Osallistujia voi olla eri puolelta maailmaa ja heidän maahanmuuton syynsä voivat olla hyvin erilaisia. Muun muassa näistä syistä johtuen osallistujien elämäntilanteet, maailmankatsomus ja suhtautuminen projektiimme voivat olla keskenään varsin erilaisia.

4 Voimaantuminen

Opinnäytetyössämme keskeisenä teoreettisena viitekehyksenä on voimaantuminen. Pyrimme edistämään maahanmuuttajanaisten identiteetin vahvistumista valokuvaprojektin avulla ja tätä kautta mahdollistamaan heidän voimaantumisensa. Voimaantumisesta ei ole yhtä oikeaa määritelmää. Tutkijoilla on erilaisia näkemyksiä voimaantumisesta, mutta teorioista kuitenkin löytyy paljon yhtymäkohtia. Kuitenkin nimensä mukaisesti voimaantumisprosessi on pohjimmiltaan sitä, että ihminen saa voimaa (Cattaneo - Chapman 2010: 647). Voimaantuminen näkyy ihmisessä parantuneena itsetuntona sekä kykynä asettaa itselleen päämääriä ja saavuttaa niitä (Siitonen 1999: 88). Seuraavissa kappaleissa käydään läpi voimaantumisen ydinkäsite ja määritellään voimaantumista ja voimaantumisprosessia, lisäksi tarkastellaan voimaantumista suhteessa meidän opinnäytetyöhömmme.

4.1 Voimaantumisen ydinkäsite ja määrittely

Siitonen (1999: 61) kuvailee voimaantumisen ydinkäsitettä, sisäistä voimantunnetta, omia voimavaroja ja vastuullista luovuutta vapauttavaksi tunteeksi. Sisäinen voimantunne liittyy seitsemään kategoriaan: vapaus, vastuu, arvostus, luottamus, konteksti, ilmapiiri ja myönteisyys. Vapaus tuo mukanaan vastuuta ja tällainen ajatus voi olla vieras ihmisille, jotka ovat tottuneet siihen, että heidän elämässään suuret päätökset tekee joku muu. Tällaisia asioita voi olla esimerkiksi järjestetty naimisiin meno. Heillä on elämässään rajallinen valinnanvapaus ja sen vuoksi vapauden mukana tuleva vastuu ei ole heille tuttu käsite. Vapaus ja valinnanvapaus eivät ole välttämättä niin keskeisiä arvoja kuin monissa länsimaisissa kulttuureissa. Opinnäytetyössämme vapauteen liittyy kiinteästi vapaaehtoisuus. Kaikki järjestämämme toiminta on vapaaehtoista ja osallistujanaiset saavat osallistua sen verran kuin heistä tuntuu hyvältä. Siitosen mukaan koettu toimintavapaus on yhteydessä hyväksyvään ja avoimeen ilmapiiriin ja tukee näin sisäisen voimantunteen kehittymistä (Siitonen 1999: 64). Vastuuseen liittyy myös rohkeus kokeilla. Rohkeuteen vaikuttaa turvallinen ympäristö ja toimintavapaus. Opinnäytetyössämme osa harjoituksista voi olla uusia ja erilaisia osallistujille ja siksi ne edellyttävät rohkeutta kokeilla uutta. Me voimme vaikuttaa tähän omalla toiminnallamme esimerkiksi luomalla avoimen ja turvallisen ympäristön ja ilmapiirin. Luottamus-kategoria on yhteydessä omiin kykyihin luottamiseen, johon vaikuttaa ympäristö ja ilmapiiri.

Siitonen (1999: 93) määrittelee voimaantumisen koostuvan kahdesta oletuksesta. Ensimmäinen oletuksessa on kyse voimaantumisen prosessiluonteesta. Sen mukaan voimaantuminen on lähtöisin ihmisestä itsestään. Voimaa ei voi antaa toiselle. Prosessiin vaikuttavat ympäröivät olosuhteet, joten tämän vuoksi jossain paikoissa voimaantuminen on todennäköisempää kuin toisissa. Toisen oletuksen mukaan voimaantunut ihminen on löytänyt omat voimavaransa ja määrää itse omasta elämästään. Hän on voimaantunut itse, eikä toisen ihmisen kautta. Opinnäytetyössämme emme voi pakottaa osallistujia voimaantumaan, vaan heidän pitää itse kokea esimerkiksi toiminnalliseen osuuteen kuuluvat harjoitukset itselleen merkityksellisiksi ja tarpeellisiksi. Voimme kuitenkin edesauttaa voimaantumista esimerkiksi kannustamalla ja toimintavapauden avulla. Ensimmäisen oletuksen vuoksi opinnäytetyössämme on tärkeää luoda mahdollisimman ideaali ympäristö ja olosuhteet. Ideaali ympäristö rakentuu miellyttävästä ympäristöstä ja hyväksyvistä ja turvallisesta ilmapiiristä. Ilmapiirin vaikutus tulee esiin myös Siitosen (1999: 61) seitsemässä kategoriassa.

Voimaantumisteoria koostuu viidestä premissistä ja ne muodostavat yhdessä teorian ihmisen voimaantumisen (Siitonen 1999: 161). Nämä viisi premissiä ovat:

1. Voimaantuminen on henkilökohtainen ja sosiaalinen prosessi; voimaa ei voi antaa toiselle.
2. Voimaantuminen on ihmisestä itsestään lähtevä prosessi, jota jäsentää päämäärät, kykyuskomukset, kontekstiuskomukset ja emootiot sekä näiden sisäiset suhteet.
3. Voimaantuminen vaikuttaa katalyytin tavoin sitoutumisprosessiin: vahva katalyytti (empowerment) johtaa vahvaan sitoutumiseen ja heikko katalyytti (disempowerment) johtaa heikkoon sitoutumiseen.
4. Voimaantuminen on yhteydessä ihmisen hyvinvointiin.
5. Voimaantuneisuus ei ole pysyvä tila. (Siitonen 1999: 161.)

Ensimmäisen premissin mukaan voimaa ei voi antaa toiselle. Kuitenkin toisen voimaantumista voi tukea, mutta voimaa ei sellaisenaan voi antaa toiselle tai päättää toisen voimaantumisen. Vaikka voimaantuminen on henkilökohtainen prosessi niin siihen vaikuttavat kuitenkin toiset ihmiset, olosuhteet ja sosiaaliset rakenteet. Toisessa premississä voimaantuminen on itsestään lähtevä prosessi. Näistä osaprosesseista lisää seuraavassa alaluvussa. Kolmannessa premississä tarkoitetaan, että voimaantuessaan ihminen sitoutuu tavoitteeseensa ja näin voimaantuu yhä enemmän. Heikossa sitoutumisessa taas voimaantumattoman ihmisen sitoutuminen on pintapuolista. Vahva sitoutuminen on välttämätöntä päästäkseen voimaantumiseen uudelle tasolle. Neljännessä premississä voimaantuminen on yhteydessä hyvinvointiin. Yksilön hyvinvoinnin ja voimaantumisen ajatellaan olevan yhteydessä ryhmän hyvinvointiin ja voimaantumisen kokemuksiin. Myös voimaantumisen osaprosessit ovat yhteydessä ihmisen hyvinvointiin, kuten vapautteen, toimintavapautteen, luottamukseen ja hyväksyntään. Koska voimaantuminen on ihmisestä itsestään lähtevä prosessi, niin voidaan olettaa, että hyvinvointi rakentuu ihmisen omista lähtökohdista. Viidennen premissin mukaan voimaantuminen ei ole pysyvä tila. Voimaantuminen on joissain toisissa olosuhteissa todennäköisempää kuin toisissa. Voimaantuminen ei ole pysyvää jos joku päämäärästä, kykyuskomuksista, kontekstiuskomuksista tai emootioista muuttuu. (Siitonen 1999: 118, 161–164.)

Hyvinvointi toteutuu esimerkiksi siinä, kun osallistujat opinnäytetyön toiminnan harjoitusten kautta tuntevat tulevaisuutensa kuulluksi, arvostetuksi ja omien vahvuuksien myötä heidän itsetuntonsa ja identiteettinsä vahvistuu. Tämä johtaa taas voimaantumiseen ja sitä kautta kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin lisääntymiseen. Voimaantuminen ei ole pysyvä

tila, niin kuin Siitonen (1999: 161) sanoo, joten on tärkeää, että opinnäytetyön toiminnallisen osuuden kautta osallistujat saavat työkaluja ja taitoja, joita he voivat hyödyntää meidän pitämän valokuvausprojektin loputtuakin. Vaikka emme voi antaa voimaa toisille, niin voimme kuitenkin edistää sitä erilaisin keinoin. Maahanmuuttajien kohdalla kielen osaaminen on tärkeä osa voimaantumista, koska jos ihminen ei pysty puhumaan tai ymmärtämään ympärillä käytävää vuorovaikutusta niin hän voi helposti tuntea itsensä ulkopuoliseksi ja kielitaidottomuus vähentää myös ihmisen vaikutusmahdollisuuksia itseään koskevilla asioilla. Sen takia opinnäytetyössämme keskitymme myös suomen kielen sanavaraston kartuttamiseen ja siihen, että osallistujat pystyvät paremmin ilmaisemaan tunteitaan ja tahtoaan.

4.2 Voimaantuminen prosessina

Cattaneo ja Chapmanin mukaan voimaantuminen on toistuva prosessi. Ihminen, jolta puuttuu voimaa, asettaa itselleen henkilökohtaisesti merkityksellisen päämäärän, joka edistää hänen voimaantumistaan. Ihminen rupeaa toimimaan tämän päämäärän suuntaisesti ja havainnoi ja reflektoi toimintansa vaikutusta. Hän hyödyntää kehittyvää minäpystyvyyttä, tietämystään ja asiantuntevaa pätevyyttään suhteessa päämääräänsä. Cattaneo ja Chapman myös toteavat, että voimaantumisprosessi ei ole suoraviivainen, vaan henkilö voi käydä prosessin eri osia läpi toistuvasti. Onnistunut tulos voimaantumisprosessista on henkilökohtaisesti merkityksellisen voiman kasvaminen, jota henkilö hankkii oman ponnistuksensa kautta. (Cattaneo – Chapman 2010: 647.) Opinnäytetyömme toiminnallinen osuus rakentuu erilaisista harjoituksista, joissa yksi tavoite on osallistujien voimaantuminen ja juuri se, että he kokevat harjoitukset hyödyllisiksi ja henkilökohtaisesti merkityksellisiksi. Minäpystyvyys tarkoittaa ihmisen käsitystä hänen omista kyvyistään suoritua annetusta tehtävästä. Toimintamme tavoitteena on vahvistaa osallistujien minäpystyvyyskokemusta, joka taas auttaa voimaantumisessa.

Siitonen määrittelee voimaantumisen rakentuvan osaprosesseista ja niiden välisistä merkityssuhteista. Nämä osaprosessit ovat päämäärät, kykyuskomukset, kontekstiuskomukset ja emootiot. (Siitonen 1999: 161.) Esimerkiksi kykyuskomuksiin sisältyy henkilön minäkäsitys, jonka alakategorioita ovat minäkuva, itsetunto ja identiteetti. Kykyuskomuksiin liittyvät itseluottamus ja itsearvostus oletettavasti lisääntyvät toimintamme myötä. Kontekstiuskomuksista muun muassa hyväksyntä ja toiminnanvapaus ovat keskeisiä opinnäytetyössämme. Toimintavapauteen liittyy tunne omasta kontrollista. (Siitonen 1999: 158.) Kun ihmisellä on oman kontrollin tunne, ihmisten välisessä interaktiivisessa

toiminnassa se vaikuttaa vastuun ottamiseen, luottamuksen rakentamiseen ja uskomuksiin omista kyvyistä selvitä vaikeissakin tilanteissa (Siitonen 1999: 148). On myös tärkeää, että osallistujat kokevat ilmapiirin turvalliseksi, avoimeksi, ennakkoluulottomaksi ja rohkaisevaksi, jotta voimaantuminen onnistuisi mahdollisimman hyvin. Emootioista esiin voi nostaa esimerkiksi positiivisen latauksen ja eettisyyden. Nämä kaikki osaprosessit ja niiden keskinäinen vuorovaikutus ovat merkittäviä tekijöitä opinnäytetyömme kannalta. (Siitonen 1999: 158.) Cattaneon ja Chapmanin mukaan voimaantuminen taas koostuu kuudesta osaprosessista, jotka ovat voimaan suuntautuneet ja itselleen merkitykselliset päämäärät, minäpystyvyys, tietämys, kompetenssi, toiminta sekä vaikutus (Cattaneo - Chapman 2010: 651–654).

Päämäärät, jotka ovat itselleen merkityksellisiä ja voimaan suuntautuneita motivoivat yksilöä voimaantumisprosessissa. Minäpystyvyydessä yksilö uskoo omiin kykyihinsä suoriutua tehtävistä. Tietämyksessä yksilö tietää päämääränsä ja prosessin, jonka avulla saavuttaa ne, ja mitä hänen täytyy tehdä saavuttaakseen nämä tavoitteet. Kompetenssi on verrattavissa tietämykseen. Kuitenkin sen lisäksi, että tietää mitä pitää tehdä, tulee tietää miten se pitää tehdä. Yksilö voi tietää teoriassa miten saavuttaa päämääränsä, mutta miten sen tekee, on yhtä tärkeää. Toiminnassa yksilö alkaa työskennellä päämääriensä saavuttamiseksi motivaationsa, tietämyksensä ja kompetenssissa avulla. Toiminta koostuu pienistä paloista ja tavoitteista, joiden avulla yksilö saavuttaa päämääränsä. Prosessin kautta tulee voimaantumisen vaikutus, johon vaikuttaa kuitenkin yksilön panostuksen lisäksi se miten ympäristössä otetaan vastaan yksilön pyrkimys voimaantua. (Cattaneo- Chapman 2010: 651–656.)

4.3 Voimaantuminen opinnäytetyöhön osallistuvien naisten kannalta

Siitosen (1999) ja Cattaneo & Chapmanin (2010) kummankin mukaan voimaantumisessa on keskeistä se, että ihminen kokee pystyvänsä johonkin. Yksilö uskoo hänen teoillaan olevan vaikutusta hänen itsensä hyvinvointiinsa. Pyrimme myös siihen, että osallistujat pääsevät vaikuttamaan toimintaan ja että he tuntevat tulevansa kuulluksi. Yritämme opinnäytetyössämme saada naiset motivoitua mukaan toimintaan ja saada heidät näkemään sen hyödyn ja merkityksellisyyden heidän omassa elämässään.

Yhtenä haasteena on voimaantumisen kohdalla se, miten se näkyy maahanmuuttajanaisten elämässä. Voimaantuakseen ihmisen täytyy ajatella elämäänsä itsensä kautta, asettaa itselleen merkityksellisiä tavoitteita ja nähdä omat vaikutusmahdollisuudet

omaan elämäänsä. Tämä voi olla haastavaa niille ihmisille, jotka eivät ole tottuneet ilmaisemaan omaa tahtoaan. Naiset eivät välttämättä arvosta samanlaista vapautta kuin joissain maissa ja kulttuureissa arvostetaan. He hyväksyvät kyseisen ajatusmaailman ja elämäntavan. Kuitenkin heidän muuttaessaan toiseen maahan he joutuvat tekemisiin erilaisten arvojen kanssa ja joutuvat ristiriitaan oman ja uuden kulttuurin välillä.

Voimaantumisteoria on käsitteenä melko länsimaalainen. Se korostaa muun muassa vapautta, vastuuta, omaan kohtaloon vaikuttamista ja valinnan vapauden tärkeyttä yksilön elämässä. Kaikissa kulttuureissa ja maissa tai elämänkatsomuksissa ei ole kuitenkaan tilaa ja tarvetta tällaiselle ajatusmaailmalle. Monissa uskonnoissa ja kulttuureissa yksilön tai ryhmän valinnanvapaus voi olla rajallinen ja elämää pyritään yksinkertaistamaan sekä naisten että miesten kohdalla. Liika vapaus ja valinnan mahdollisuus voi jopa tehdä elämästä vaikeampaa kuin se, että elämä kulkee tiettyä ennalta määrättyä polkua pitkin. Vaikka opinnäytetyössämme voimaantuminen on teoreettinen viitekehysemme ja peilalsimme valokuvaprojektin harjoituksia siihen, niin emme pidä sitä yksiselitteisenä tapana parantaa osallistujien hyvinvointia ja vahvistaa heidän identiteettiään.

Tavoitteemme on, että voimaantumisen kokemuksen kautta projektiin osallistuvat naiset kokisivat esimerkiksi työnhaun helpommaksi. Opinnäytetyön toiminnassa voimaantuminen on prosessi, ei pelkästään lopputulos. Aikamme ja resurssimme ovat rajallisia ja siksi täydellinen voimaantuminen on mahdotonta. Yritämme auttaa naisia löytämään itsestään erilaisia voimaantumisen elementtejä ja antaa työkaluja tulevaisuutta varten.

5 Identiteetti

Identiteetti sijoittaa meidät tiettyyn paikkaan maailmassa sekä toimii väylänä oman itsemme ja yhteiskunnan välillä. Se antaa meille ajatuksen siitä keitä olemme ja mikä on yhteytemme muihin ihmisiin sekä ympäröivään maailmaan. (Woodward 1997: 1–2.) Papanekin mukaan identiteetti, eli kysymys siitä kuka minä olen, on koko elämän jatkuva prosessi (Papanek 1994: 44–45). Myös Mahlakaarto määrittelee identiteetin ihmisen kokemukseksi itsestään ja kuulumisestaan kulttuuriin ja sosiaaliseen ympäristöön – identiteetti määrittyy siis sosiaalisen ja persoonallisen vuorovaikutuksessa, ja on siten muuttuva (Mahlakaarto 2010a: 21). Identiteetin eri tasoja ovat globaali, esimerkiksi etnisestä ja kansallisesta identiteetistä koostuva taso, sekä alempi henkilökohtaisempi taso, joka pitää sisällään esimerkiksi ihmissuhteet (Woodward 1997: 13). Maahanmuuttajilla nämä

molemmat tasot voivat joutua suureen muutokseen asuinmaan vaihtuessa, eteenkin jos vanha yhteisö, kuten perhe, ei seuraa mukana uuteen maahan. Uusi ympäristö tuo mukanaan uusia elämänosasia, joiden pohjalta omaa identiteettiä voi joskus joutua rakentamaan monilta osin uudestaan. Myös Mahlakaarron mukaan identiteetin muutoksen taustalla on usein suuret elämän tapahtumat. Jos kyseessä on kokonaisvaltainen identiteetin muuttuminen ja koko elämän tarinallisuuden uudelleen muotoutuminen, on kyseessä monitasoinen prosessi joka ei tapahdu hetkessä. (Mahlakaarto 2010a: 21.) Papanekin mukaan nämä muutokset voidaan kokea identiteettiä rikkovina, mutta ne voivat olla myös innostavia ja henkilö voi kokea ne kasvuprosessina (Papanek 1994: 44–45). Vaikka identiteettiä voidaan kuvata monilla eri tasoilla ja elämän osa-alueilla, identiteetti voidaan nähdä myös ”ydinminänä”, jolloin se on suhteellisen muuttumaton (Mahlakaarto 2010a: 21).

Identiteetin ajatellaan olevan myös tarinan kaltainen – erilaisia tarinoita kertomalla ihminen luo minuutensa. Tarinat auttavat tulkitsemaan tilanteita, minkä lisäksi niitä voidaan käyttää tekojen malleina ja toimintatapoja valittaessa. Tärkeää Varjosen mukaan on myös se, kuinka asiat kerrotaan, eikä vain se mitä kerrotaan (Varjonen 2013: 25–26). Valkosen (2002: 16) mukaan tarinassa on sekä yksilöllinen että sosiaalinen, mikä auttaa ylittämään ympäristön ja ihmisen välillä olevan kahtiajaon. Tietyissä kulttuureissa on tapana kertoa tietynlaisia tarinoita, ja ihminen on sidottu häntä ympäröivään kulttuuriin ja yhteisöihin. Myös Valkonen näkee yksilöllisten kokemusten ja fiktiivisten kertomusten muokkaavan tarinoita, eivätkä ne siten ole muuttumattomia. (Valkonen 2002: 15–16.)

Tärkeää Varjosen mukaan on myös se, kuinka asiat kerrotaan, eikä vain se mitä kerrotaan. Narratiivisuuden ei enää nähdä olevan vain kertomusta, vaan keskeisessä osassa määrittämässä sosiaalista identiteettiä. (Varjonen 2013: 25–26.) Sosiaalisella identiteetillä viitataan siihen, miten ihmiset määrittelevät itsensä jonkin ryhmän jäsenenä, ja kuinka heidät määritellään. Teorian mukaan vähemmistöryhmään kuuluminen voi olla uhka yksilön minäkuvalle. Yksilö voi kuitenkin myös hylätä negatiivisen identiteetin tai muuttaa ryhmään kohdistuvaa negatiivista arviointia. Sosiaalisen identiteetin teoria perustuu juuri siihen, että ihminen arvioi positiivisesti kuulumansa ryhmät ja negatiivisesti ne, joihin ei kuulu. Tällöin henkilö voi arvioida itsensä positiivisemmin. (Varjonen 2013: 17–18.) Toiminnassamme pyrimme auttamaan naisia näkemään itsensä eri ryhmien jäsenenä, huomioiden kaikki elämän osat. Vaikka eri identiteetit voivatkin olla ristiriidassa keskenään, on niiden kaikkien huomioon ottaminen minuuden määrittämisessä tärkeää.

5.1 Identiteettityö ja subjektius

Woodwardin (1997: 39) mukaan yhteys subjektiuden ja identiteetin välillä on ilmeinen, mutta ne eivät kuitenkaan merkitse samaa asiaa. Toisaalta ne voidaan nähdä lähes samaa tarkoittavina asioina, tai toisiinsa vahvasti kietoutuneina käsitteinä (Mahlakaarto 2010a: 22). Subjektius liittyy kaikista henkilökohtaisimpiin ajatuksiimme ja tunteisiimme. Se sisältää ajatuksen siitä, keitä olemme. Ihminen kokee subjektiutensa sosiaalisessa kontekstissa, jossa kulttuuri sekä kieli antavat merkityksen koetulle. Subjektius ilmenee toimijuutena, joka syntyy vuorovaikutuksessa muiden ihmisten ja sisäisen voiman kanssa. Tähän toimijuuteen liittyy tahdonvapaus, kyky toimia rationaalisesti sekä hallita itseä. Subjektiuden kokeminen on olennainen osa identiteetin vahvistumisessa, ja koko voimaantumisprosessissa. Yksilölle subjektiuden rakentuminen identiteettityönä merkitsee valmiutta käydä läpi oman itsensä persoonallista, emotionaalista ja psyykkistä prosessia. Identiteettityöhön tarvitaan kuitenkin toinen henkilö tai ryhmä, joka voi samaistua ja vahvistaa yksilön minuuden olemassaoloa. Ryhmän avulla on mahdollista peilata sosiaalista ympäristöään ja vahvistaa subjektiuden kokemusta. Identiteettityön avulla voidaan tarkastella omaa identiteettiä, lisätä eheyden tunnetta ja luoda uutta. (Mahlakaarto 2010a: 22–24; Woodward 1997: 39.) Identiteettityössä on tärkeää nähdä ne kokemukset ja asiat, jotka ovat merkittäväällä tavalla rajoittaneet subjektiutta ja estäneet itsensä toteuttamista. Subjektiuden vahvistaminen tai löytäminen on kuitenkin pitkä prosessi, sillä syvään juurtuneet tavat ja kokemukset itsestä eivät näyttäyty välttämättä helppoina. Voimiaan heikentävien piirteiden kanssa voi joutua taistelemaan vuosia, mutta identiteettityön avulla niistä voi tulla aiempaa tietoisemmiksi. (Mahlakaarto 2010b: 11–12.)

Nykytyöelämän haasteet osoittavat, että työntekijän identiteettityö on lähes välttämätöntä - itsensä paikantaminen ja määrittäminen ovat edellytys työssä selviämiseksi. Se, miten ihminen paikantaa itsensä työhön, paljastaa mitä hänen työidentiteettinsä merkitsee suhteessa omaan persoonaan, elämäntarinaansa ja arvoihin. Työidentiteetti pitää sisällään samoja osia, kuin yksilön muutkin identiteetit, tai identiteetti ylipäättänsä. Elämäntapahtumat, arvot ja sosiaaliset suhteet vaikuttavat ihmisen työidentiteettiin. (Mahlakaarto 2010b: 3-4.) Elämänsä ja työuransa aikana ihminen käy läpi monia identiteettiinsä liittyviä muutoksia. Nämä vaikuttavat luonnollisesti myös työidentiteettiin ja omaan toimintaan työssä. Ainakin osalla osallistujalaisista voi olla takana monia lyhytaikaisia työjaksoja ja koulutuksia, sekä pitkiäkin työttömyysjaksoja. Näillä tapahtumilla on vaikutusta

myös heidän nykyisyyteensä heidän määrittäessään omaa identiteettiään. On myös ymmärrettävä näiden asioiden vaikuttaminen tulevaisuudessa, osallistujien mahdollisesti siirtyessä takaisin työelämän haasteisiin, tai esimerkiksi kouluttautumaan.

5.2 Näkökulmia identiteettiin ja naiseuteen

Naisen identiteettiin voi vaikuttaa ryhmän tai yhteisön asettamat odotukset. Esimerkiksi joissain yhteisöissä nainen kuvastaa ryhmän arvoja ja tapoja. Ryhmäidentiteetin ollessa vahva nainen on yhteisönsä statussymboli ja tätä ylistetään juurikin äitinä ja vaimona ei esimerkiksi työntekijänä tai opiskelijana. Tämän takia naisen vaatetuksen ja käytöksen kontrollointi on tärkeää ja nainen ”on siellä missä kuuluukin” eli kotona. Kun ryhmäidentiteetti koetaan tärkeäksi ja ryhmällä on tarve puolustautua ja se tuntee muukalaisvihaa muita ryhmiä kohtaan, ovat naiset silloin paljon kontrolloidumpia kuin ryhmissä, joissa tällaista ajattelua ei ilmene. Osa naisista kuitenkin hyväksyy tämän ajattelun ja pitää tottelevaa ja kotona olevaa naista ylpeyden aiheena. (Moghadam 1994: 17–18.)

Naisen kontrollointi liittyy läheisesti identiteettikysymykseen. Yhteisön asettamat ehdot ja rajat vaikeuttavat naisen henkilökohtaista käsitystä omasta identiteetistään. Joissain yhteisöissä ja liikkeissä naisen käytös nähdään todisteena kontrollin ja yhdenmukaisuuden vaikutuksesta. Nainen joutuu myös monesti sopeutumaan uuteen elämään esimerkiksi mennessään naimisiin, saadessaan uuden sukunimen ja mahdollisesti muuttaessaan asumaan miehensä perheen luokse. Nainen saattaa joutua olosuhteiden takia tekemään töitä identiteettinsä löytämiseksi enemmän kuin mies. Naista pidetään monissa kulttuureissa perinteiden vaalijana ja perheen päänä, mutta häneltä ei kuitenkaan haluta muutosta, vaikka yhteiskunta ympärillä muuttuu. Varsinkin jos muutos tulee ulkoapäin, naisen oletetaan pitävän perhe ja koti muuttumattomana ja pysyvänä yksikkönä. Voidaan puhua myös siitä miten ”ideaali nainen” kuvastaa ”ideaalia yhteisöä”. (Papanek 1994: 46–47.)

Edelliset esimerkit liittyvät enemmän kollektiivisiin kuin individuaalisiin kulttuureihin. Naisen kontrollointi voi olla vahva esimerkiksi erilaisissa heimoissa, jossa vastustetaan ajatusta tasa-arvosta. Tällaisilla ryhmillä on monesti vahvat mielipiteet ja tarkka arvojärjestys ja niin sanottu perinteinen naisen rooli on niihin syvästi juurtunut. Nämä kaikki naisiin kohdistuvat odotukset ja vaatimukset estävät ja vaikeuttavat naista löytämään ja kehittämään omaa identiteettiään. Hänen oletetaan mukautuvan yhteisön vaatimuksiin. Ajatukset voivat tuntua vierailta länsimaalaisille ja varsinkin tasa-arvoa kunnioittavissa

maissa kasvaneille, mutta osassa maista naisen ja miehen välillä on huomattavaa epätasa-arvoa. Opinnäytetyön kannalta tämä tarkoittaa sitä, että osallistujat voivat olla kulttuureista, jotka ovat erittäin miesvaltaisia ja naisen aseman tarkasti määritteleviä. Osallistujien saapuessa aivan toisenlaisesta kulttuurista, he joutuvat miettimään ja etsimään oman identiteettinsä uudelleen. Se voi olla haastavaa, jos on tottunut siihen, että joku muu määrittelee henkilön elämän.

6 Valokuvan keinot

Sovellamme työssämme voimauttavan valokuvauksen sekä valokuvaterapian elementtejä: vaikka näillä kahdella menetelmällä on paljon yhteistä, ovat ne kaksi eri asiaa. Voimauttavan valokuvauksen ollessa enemmän kehollisuuteen ja valokuvan visuaalisuuteen perustuvaa, keskittyy valokuvaterapia enemmän terapeuttisen puheen tuottamiseen valokuvien avulla. (Halkola – Mannermaa – Koffert – Koulu 2009: 227.) Meillä ei ole oikeutta käyttää toiminnastamme voimauttavan valokuvauksen, valokuvaterapian eikä PhotoVoicen nimityksiä, sillä emme ole käyneet pätevyyskokeita niiden käyttöön antavia koulutuksia. Käytämme kuitenkin näiden menetelmien osia, piirteitä ja teoreettista taustaa hyödyksemme.

6.1 Voimauttava valokuva

Voimauttava valokuva on Miina Savolaisen kehittämä terapeuttisesti suuntautunut pedagoginen menetelmä, jossa valokuvaa käytetään apuna voimaantumisprosessissa (Savolainen 2009: 211). Voimaantumisen käsitteeseen liittyy yksilön subjektius ja valta omasta elämästään. Myös valokuvauksessa otetaan kantaa vallankäytön ongelmiin ja ne pitää purkaa ennen kuin voimaantumista voi tapahtua. (Savolainen 2009: 212.)

Valokuvien avulla ihminen rakentaa omaa identiteettiään. Yhteisössä kuvataan itselle merkittäviä asioita ja vähemmän merkittävät jäävät kuvaamatta. (Savolainen 2009: 213.) Tämä voi tarkoittaa sitä, että jos osallistujanaisia ei ole aiemmin juurikaan kuvattu, he voivat tuntea itsensä arvottomiksi yhteisössään. Toisaalta tällainen näkökulma perustuu vahvasti länsimaiseen oletuksiin ja valokuvauskulttuuriin. Kaikissa maissa ja kulttuureissa ei välttämättä ole kuvattu lainkaan, eikä kuvatuksi tuleminen tällöin ole välttämättä edes merkityksellistä. Vaikka valokuvaaminen ei olisi kaikille osallistujille täysin tuttua, on sitä

mahdollista opetella projektimme aikana ja käyttää kuvan keinoja työskentelyn apuna muutenkin kuin kuvaamalla. Valokuvia ja valokuvaamista hyödyntäen voidaan tutkia esimerkiksi elämäntarinaa ja omia erilaisia puolia ja rooleja ja korostaa sellaisia teemoja, joita halutaan vahvistaa (Savolainen 2008: 197). Omassa toiminnassamme tämä tarkoittaa esimerkiksi keskittymistä vahvuuksiin, tulevaisuuteen ja siihen liittyviin toiveisiin, kuten työpaikkaan. Kuvien avulla elämää voi helpommin jäsentellä ja tuoda siihen selkeyttä ja löytää piiloon jääneitä voimavaroja (Savolainen 2008: 197). Työssämme on oleellista, että naiset tutkivat omia tuntemuksiaan ja saivat itsestään selkeämmän kuvan.

Voimauttava valokuva -menetelmään kuuluu neljä välinettä: albumikuvatyöskentely, valokuvaustilanteen vuorovaikutus, omakuvat ja arjen teemojen kuvaaminen. Toiminnassamme sovellamme varsinkin omakuvaa ja myös valokuvaustilanteen vuorovaikutusta. Omakuva-tekniikassa otetaan henkilöstä uusi kuva, ja hän joutuu pohtimaan millaisen kuvan itsestään haluaa ja mitä puolia itsessään haluaa vahvistaa. Valokuvan kautta henkilö voi saada kontaktin omaan itseensä ja oppia hyväksymään itsensä sellaisena kuin on. (Savolainen 2009: 220.) Myös itse kuvaustilanne on tärkeä, sillä siinä valta ei ole valokuvaajalla, vaan valokuvattavalla. Tavallisesti valokuvauksessa roolit ovat juuri toisin päin. Valokuvaustilanteessa valokuvattava kokee itsensä nähdyksi ja niin arvokkaaksi, että joku haluaa ikuistaa sen hetken. (Savolainen 2009: 218–219.) Myös meille on tärkeää, että kuvattava itse valitsee, millaisen kuvan haluaa ja miten haluaa tulla nähdyksi. Tarkoitus ei ole pyrkiä ammattimaisiin otoksiin, mutta saada aikaan kuvassa olevaa miellyttäviä kuvia.

6.2 Terapeuttinen valokuvaus ja valokuvaterapia

Valokuvauksen avulla asiakkaalla on mahdollisuus tutustua itseensä, nähdä itsensä uudessa valossa ja muuttua, sillä valokuvien maailmaan eläytyminen mahdollistaa aisteja herkistävän ja muistoja virkistävän prosessin. Valokuvien kautta voi päästä käsiksi myös tiedostamattomaan nykyhetkeen ja tuleviin toiveisiin, joita myös opinnäytetyössämme pyrimme asiakkaidemme kanssa herättelemään. Valokuvaterapian voidaan nähdä koostuvan kahdesta tasosta. Nämä tasot ovat valokuvaterapia ammatillisessa terapiatyössä sekä terapeuttinen valokuvaus, joka on virallisen terapiatoiminnan ulkopuolista, itseohjautuvaa tutkiskelua. (Halkola ym. 2009: 13.) Valokuvaterapian tekniikat voidaan jakaa kameran ja ihmisen tai kuvan ja ihmisen väliseen suhteeseen. Keinoja terapeuttiseen kuvatyöskentelyyn on monia: henkilön itse itsestään ottamat kuvat, toisen ottamat kuvat

henkilöstä, henkilön ottamat kuvat toisesta ja erilaiset ryhmäkuvat. Lisäksi on olemassa tekniikka, jossa keskitytään kuvien merkityksiin, sekä niihin syihin, jotka merkityksiä kuville ovat antaneet. Viimeistä tekniikkaa voidaan käyttää yhdessä kaikkien muiden tekniikoiden kanssa, eikä sitä välttämättä tarvitse nähdä erillisenä tekniikkana. Weiserin mukaan kaikki valokuvaus voi olla terapeutista, joskin tulokset yleensä selkeytyvät erityisen tuen ollessa tarjolla. (Weiser 1999: 8-14.) Tämä voi tarkoittaa esimerkiksi terapeuttia tai muuta henkilöä, joka ohjaa tai tukee prosessia.

Kun valokuvaaja ja valokuvattava ovat eri henkilöitä, tulee valokuvattavasta helposti objekti - se josta kuvaaja, eli tekijä, ottaa kuvan. Tällöin myös valta on kuvaajalla. (Weiser 1999: 22.) Kun taas ajatuksena on valtaistaa kuvattava tekijäksi, ja toinen osapuoli vain kameran laukaisimen painajaksi, muuttuu kuvan luonne. Tällöin kuvattava on pääroolissa myös siinä, millaisena hän tulee kuvatuksi. Kuvattavilla ihmisillä on usein ristiriita siinä mitä he haluavat olla tai tehdä suhteessa siihen mitä muut ihmiset heiltä odottavat. Parempi itsetuntemus onkin Weiserin mukaan usein valokuvaterapian päämäärä. Kun ihmiset tuntevat itsensä paremmin, he ovat itsevarmempia tekemään päätöksiä, ja eivät suhtaudu niin tunteellisesti toisten mielipiteisiin. Kun ihmiset ovat kuvattavana, heillä on usein ajatus siitä miltä heidän tulisi kuvassa näyttää. Nämä ajatukset otetusta kuvasta heijastavat sitä, kuinka he haluavat tulla nähdyksi oikeassa elämässä. Määrittelemme itsemme sen perusteella, kuinka itsemme näemme. Voimme vaikuttaa ainoastaan uskemukseen siitä, millaisia olemme. Esimerkiksi erilaiset arvot ja odotukset estävät meiltä niin itsemme kuin muidenkin henkilöiden objektiivisen tarkkailun. (Weiser 1999: 120–121.)

Terapeuttisessa valokuvauksessa korostuu henkilökohtainen kuvatyöskentely, jossa keskeisestä on omakohtaisuus, itsetutkiskelu ja pyrkimys kasvuun. (Halkola ym. 2009: 15–16.) Toiminnan piirteistä huolimatta haluamme olla samalla asiakkaiden tukena ja keskustelukumppaneina yhdessä muun ryhmän kanssa. Kuvatyöskentelyssä Weiserin (1999: 43) mukaan olennaisempaa se, kuinka asiakkaalta asioita kysyy, eivätkä itse kysymykset. Kysely on aina tietynasteista urkkimista, ja voi johtaa epätoivoituihin tunteisiin asiakkaissa. Toisaalta asiakas päättää mitä sanoo, ja myös valokuva voi toimia siltana omien ajatusten ja ääneen sanotun välillä. (Weiser 1999: 43–44.) Omassa toiminnassamme keskustelu on olennainen osa prosessia, ja keskusteluja käydään niin ryhmissä kuin pareittainkin. Myöskään itsensä kanssa käytävää keskustelua, itsensä määrittelyä

itselleen, ei tule unohtaa. On täysin mahdollista, että kaikkia kuvalle annettuja merkityksiä tai syvimpiä haaveita ei haluta avata muille. Tärkeää kuitenkin olisi, että he itse toiminnan myötä oma tietoisuus itsestä lisääntyisi.

Terapeuttiseen valokuvaan liitetään usein valokuvataide (Halkola ym. 2009: 15–16). Työssämme tarkoituksena on keskittyä kaikkiin toiminnan vaiheisiin ja keskusteluun eikä vain itse tuotokseen. Samalla käytämme valokuvaterapian ja voimauttavan valokuvauksen elementtejä. Kuva merkitsee eriasioita kuvassa olevalle, sen ottaneelle, ja ulkopuoliselle kuvan katselijalle – kaikki näkevät kuvan eri tavoin (Weiser 1999: 5). Toiminnassamme olennaista on se, millaisia merkityksiä kuvattava kuvalle luo niin ennen kuin jälkeän prosessin.

6.3 PhotoVoice

PhotoVoice pyrkii tukemaan erilaisten vähemmistöryhmien ja haavoittuvassa asemassa olevien ihmisten positiiviseen sosiaaliseen muutokseen tarjoamalla valokuvaharjoituksia ja -keinoja. Pyrkimyksenä on parantaa heidän elämänlaatuaan. (PhotoVoice 2014: 8.) PhotoVoice-projektien päätavoitteena on muun muassa saada äänet kuuluviksi ja kannustaa itsensä kehittämiseen (PhotoVoice 2014: 16). Myös opinnäytetyömme tavoitteena on tarjota keinoja vähemmistöryhmälle oman itsensä tuntemiseen ja sitä kautta antaa voimaa sosiaaliseen muutokseen, kuten työllistymiseen.

Valokuvan voimaa voidaan selittää monilla eri syillä. Kuva on voimakas kommunikatiokeino, ja sen vaikutukset ovat pitkäkestoisia (PhotoVoice 2014: 9). Kuva voi säilyä jopa vuosikymmeniä tai -satoja, vaikka sen merkitykset voivatkin vuosien saatossa muuttua. Valokuvan on keino lisätä ihmisten tietoisuutta niin sosiaalisissa kuin maailmanlaajuisissakin asioissa. Valokuvan hauskuus ja taianomaisuus on sen etu. (PhotoVoice 2014: 9.) Pyrimme siihen, että vaikka kuvaamisessa yritetään päästä ”pintaa syvemmälle”, olisi se silti hauskaa ja virkistävää vaihtelua normaaliarkeen. Valokuvan ei tarvitse olla realistinen ja siihen voi helposti lisätä epätodellisia tai ulottumattomissa olevia haaveita tai ajatuksia. Siihen pyrimme myös projektissamme. Osallistujanaisten ottamat kuvat voivat sisältää abstrakteja ja symbolisiakin asioita.

Taiteen muotona valokuvaus on melko helppo ja yksinkertainen, ja siksi mahdollinen kaikenikäisten, -taitoisten ja eri kulttuureista tulevien kanssa (PhotoVoice 2014: 9). Help-

pous voi merkitä sitä, että vaikkei olekaan ammattikuvaaja, osaa jokainen painaa liipaisinta saaden aikaan valokuvan. Jokaisella on myös omat toiveet ja haaveet, joita kuvaan voi tuoda omien halujensa mukaan, meidän ja muun ryhmän tuella. Vaikka valokuvaus on mahdollista kulttuurista riippumatta, voi taustalla olla erilaisia arvoja ja uskomuksia, jotka estävät kuvattavana olemisen. Tämä ei kuitenkaan estä kuvaukseen osallistumista, sillä myös aktiivinen osallistuminen ja esimerkiksi jonkun tärkeän esineen tai paikan kuvaaminen voi olla voimaa antava, valtaistava kokemus. Digikuvauksen yleistymisen on mahdollistanut valokuvauksen yhä useampien keskuudessa ympäri maailmaa (PhotoVoice 2014: 9). Todennäköistä siis on, että kameran käyttö ja kuvaaminen ovat tuttua jo ennestään monille projektiimme osallistuville. Valokuvaus ylittää kulttuurisia ja kielellisiä rajoja mikä helpottaa ihmisten välistä ymmärrystä (PhotoVoice 2014: 9). Vaikka projektiimme naiset ovat suomen kielen taitoisia ja suomalaisessa kulttuurissa joitakin vuosia asuneita, on valokuvan mahdollista helpottaa ymmärrystä ja omia ajatuksia, kun ne tuodaan näkyväksi kuvien avulla. Kuvat voivat toimia keskustelun avaajina ja niiden avulla on mahdollista käydä avointa dialogia. (PhotoVoice 2014: 9). Projektissamme ne voivat toimia ensivaiheessa tutustumisen ja keskustelun apuna, mutta loppua kohden ne voivat tuoda syvyyttä keskusteluun. Valokuvaaminen ja erityisesti digikuvaaminen, jota käytämme, on myös suhteellisen halpa ilmaisun muoto, eikä itse digikuvien ottaminen maksa mitään.

Mikään valokuva ei kuvaa totuutta, ne vain refleктоivat todellisuutta (PhotoVoice 2014: 8). Jokaisen valokuvausprojektiimme osallistuvan todellisuus, toiveet ja haaveet ovat erilaiset. Jos valokuvan on tarkoitus kuvata toiveita ja haaveita, sillä voi olla selkeä yhteys todellisuuteen, mutta sen on mahdollista sisältää myös sellaisia elementtejä, jotka eivät ole ainakaan nykyhetkessä todellisia, eivätkä koskaan totta. PhotoVoicen kautta ihmisen yksilöllinen subjektiivisuus onkin mahdollista kanavoida kommunikoitavaan muotoon. (PhotoVoice 2014: 8). Samaan pyrimme myös omassa projektissamme.

Luottamus on tärkeä osa valokuvausprojektia. PhotoVoice-projekteissa on huomattu, että itsensä toteuttaminen turvallisessa ja välittävässä ympäristössä voi olla hyvin voimauttava kokemus. PhotoVoice-projekteihin osallistuneiden henkilöiden luottamus kasvaa, kun he näkevät että ihmiset ovat kiinnostuneita siitä, mitä heillä on sanottavana ja mitä he haluavat kuvilla kertoa. (PhotoVoice 2014: 22.) Luottamuksen lisäksi projektin aikana on havaittu myös muiden taitojen kehittyminen. Projektin aikana on mahdollista harjaannuttaa omia visuaalisia kykyjään, kommunikaatio- ja elämäntaitoja. (PhotoVoice

2014: 22.) Näiden lisäksi omassa projektissamme osallistujilla on mahdollisuus kehittää kielellisiä taitojaan, kun kaikki keskustelu pyritään käymään suomeksi.

7 Kehittämistehtävä

Opinnäytetyömme kehittämistehtävä on lisätä maahanmuuttajien itsetuntemusta, vahvistaa identiteettiä ja näiden kautta saada aikaan kokonaisvaltaista voimaantumista erilaisten harjoitusten avulla, valokuvan keinoja soveltaen.

Kehittämistehtävän toteuttaaksemme järjestämme valokuvaprojektin. Projektimme on jaettu neljään tapaamiskertaan, joista jokaisella kerralla on tavoitteena syventää itsetuntemusta, perehtyä identiteettiin ja omaan elämään eri näkökulmista. Näitä asioita käsittelemme erilaisten harjoitusten avulla. Useissa harjoituksissa keskeinen elementti on valokuva. Käytämme apuna niin valmiita kuvia, kollaasien itse kokoamista kuin valokuvaustakin. Näitä kaikkia käytetään myös yleisesti niin valokuvaterapiassa kuin muussakin valokuvatyöskentelyssä. Vaikka valokuvien avulla voidaan ilmentää myös sellaista, mitä ei voida tai haluta ääneen sanoa, on myös sanoilla suuri merkitys projektissamme. Tarinalisuus liittyy vahvasti identiteettiin, ja kertomuksia luomalla luodaan myös identiteettiä (Varjonen 2013: 25–26). Ääneen ilmaisemalla ja eri teemaisia sanoja läpi käymällä voidaan kehittää myös suomen kieleltä. Esimerkiksi PhotoVoice korostaa valokuvan kulttuurisia ja kielellisiä rajoja rikkovaa ominaisuutta sekä valokuvaa oivana keskustelun avaajana. (PhotoVoice 2014: 9-16). Tarkoituksenamme on käyttää kuvia keskustelun apuna ja avaajana erityisesti tutustumisvaiheessa, projektin alussa. Terapeuttiseen valokuvaan sisältyy itsetutkiskelu, omakohtaisuus, ja pyrkimys kasvuun (Halkola ym. 2009: 15–16). Harjoitusten tavoitteena on edistää näitä asioita, ja auttaa naisia näkemään mahdollinen kasvu ja identiteetin vahvistuminen.

Sanoittamalla omia vahvuuksiaan voi tulla tietoisemmiksi niistä. Sama pätee myös siihen, mikä on elämässä tärkeää. Niinpä tarkoituksenamme on kirjoittaa näistä asioista ja keskustella niistä ääneen osana jokaista harjoituksiamme. Kaiken sanallisen toiminnan tarkoituksena on myös tukea suomen kielen kehitystä. Uuden oppiminen, tarkoittipa se muutamia sanoja tai kameran käytön oppimista, voi olla voimaannuttava kokemus, erityisesti jos sen tietää tukevan tulevaisuudessa vaadittavia taitoja - koulussa tai työelä-

mässä. Yhdessä tekeminen, pienryhmissä ja isossa ryhmässä keskusteleminen ja kuuluksi tuleminen voi vahvistaa niin yksilöä kuin koko ryhmää, jonka toiminta tulee jatku-
maan vielä projektimme päätyttyäkin.

Kehittämistehtävämme onnistuminen edellyttää osallistujien muukaan tulemisen ja halun
itseensä tutustumiseen. On mahdollista, että kuvattavana oleminen ei sovi kaikille, ja että
kaikki ryhmän jäsenet eivät osallistu kaikille kerroille. Tämä edellyttää meiltä joustavaa
suunnitelmaa sekä sillä tavoin avointa rakennetta, että siihen on mahdollista liittyä myös
kesken projektin - tavoitteena kuitenkin on, että kaikki ryhmän naiset osallistuvat.

Projektista on tarkoitus tehdä soveltamiskelpoinen myös tuleville KasvuKutsu-hankkee-
seen osallistuville ryhmille. Tavoitteena on, että käyttämiemme menetelmien ja harjoi-
tusten muodostama kokonaisuus on mahdollista käyttää ja soveltaa myös muussa
maahanmuuttajatyössä.

8 Menetelmälliset ratkaisut

Tammikuussa aloittaneessa KasvuKutsu-ryhmässä naiset ovat noin 30–55-vuotiaita, eli
kuten olimme voineet ennakkoon arvioida, ikäjakauma oli melko suuri. Naiset ovat asu-
neet Suomessa hyvin eripituisia aikoja. Aikaisemman tietomme perusteella edellisissä
KasvuKutsu-työkokeiluissa suuri osa osallistujanaisista oli kotoisin melko kaukaa, kuten
Afrikasta tai Lähi-idästä, mistä johtuen myös heidän kulttuuritaustansa saattoi olla varsin
erilainen. Sen sijaan ryhmässä jonka kanssa me työskentelimme, on paljon sellaisia
osallistujia, jotka ovat kotoisin melko länsimaisista kulttuureista, kuten Venäjältä. Tästä
johtuen ennako-oletuksena on, että kuvaus ja kuvattavana oleminen on monille naisista
ennalta tuttua eikä se ole paheksuttavaa. Toisaalta ryhmässä on myös esimerkiksi muu-
tamia arabikulttuuritaustaisia naisia. Suunnitelman pyrkimyksenä on olla sellainen, että
toiminta sopisi kaikille naisille kulttuuritaustasta tai esimerkiksi iästä huolimatta. Myös
naisten koulutustaustat vaihtelevat, mutta niitä emme pidä olennaisena, tällaisessa toi-
minnassa. Niiden korostaminen voisi olla jopa eriarvoistavaa.

Taulukko 1. Projektin tavoitteet tapaamiskerroittain ja suunnitelma tavoitteisiin pääsemiseksi

Tapaamisker- rat	Tavoitteet	Toiminta
Ensimmäinen tapaaminen	<ul style="list-style-type: none"> • projektiin orientoituminen • tutustuminen • omien vahvuuksien tunnistaminen • suomenkielen vahvistaminen 	<ul style="list-style-type: none"> • valokuvausprojektista kertominen • nimikierros • itsestään kertominen leikekuvien avulla • vahvuuskorttien tekeminen • erilaisten adjektiivien läpi käyminen ja aktiivinen keskustelu suomen kielellä
Toinen tapaaminen	<ul style="list-style-type: none"> • ajatusten herättely/ orientoituminen aarrekarttaa varten • tulevaisuuden konkretisoiminen aarrekartan avulla • valokuvaukseen tutustuminen 	<ul style="list-style-type: none"> • elämän tärkeät asiat- harjoitus • aarrekartta- harjoitus • valokuvauksellisten menetelmien läpi käyminen ja esittely, kameran toimintaan perehtyminen
Kolmas tapaaminen	<ul style="list-style-type: none"> • tulevaisuuden toiveiden vangitseminen valokuvaan edellisten kertojen pohjalta • kyetä olemaan esillä ja kuvattavana • toisen toiveiden huomioiminen • itsensä tuominen esille olematta itse kuvassa 	<ul style="list-style-type: none"> • minäkuvan ottaminen ja valitseminen • osallistujat ovat kameran kummallakin puolella • jos ei halua itse olla kuvassa, niin osallistuja keksii vaihtoehdoisen tavan tuoda minuutensa kuvaan
Neljäs tapaaminen	<ul style="list-style-type: none"> • edellisten kertojen koostaminen • reflektointi • palaute 	<ul style="list-style-type: none"> • minä-kollaasin tekeminen • toiminnan herättämistä ajatuksesta keskustelu • palaute lomakkeen ja keskustelun avulla

KasvuKutsu-hankkeen lukujärjestyksestä meille varattujen tapaamiskertojen suunnitelmat pyrimme pitämään joustavina ja helposti muokattavina, koska emme voi varmaksi

tietää ovatko kaikki paikalla, ja haluavatko kaikki tulla esimerkiksi kuvatuksi. Toiminnan suunnittelussa pyrimme myös siihen, että vaikka kaikille tapaamiskerroille ei osallistuisi, pääsisi toimintaan mukaan taas seuraavilla kerroilla. Toiminnassa ja sen suunnitelmassa korostuu suhteellisen nopea ja tiivis aikataulu, jolla pyrimme motivaation yllä pitämiseen ja sitoutumiseen.

Projektimme on jaettu neljään tapaamiskertaan, joista jokaisella käsittelemme minuutta ja itsetuntemusta eri näkökulmista harjoitusten avulla. Jokaisella tapaamiskerralla tavoitteena on myös suomen kielen taitojen kartuttaminen uusia sanoja läpi käymällä ja aiheista keskustellen.

Ensimmäisen tapaamiskerran erityistavoitteet ovat projektiin orientoituminen ja tutustuminen, joka meidän on tarkoitus aloittaa esittelemällä itsemme toisillemme ja kertomalla sen jälkeen valokuvausprojektista ja lyhyesti sen sisällöstä. Tämän jälkeen jatkamme tutustumista leikekuvaharjoituksen avulla - tavoitteena on, että jokainen kertoisi itsestään sen, mitä haluaa. Valitun leikekuvan on tarkoitus toimia keskustelun avaajana ja helpottaa itsestään kertomista. Viimeiseksi tarkoituksena on kääntää katse vain itseensä tutkiskellen omia vahvuuksia. Harjoituksen tarkoituksena on käynnistää ajatustyö siitä, millainen minä olen. Harjoitus itsessään auttaa hahmottamaan omia vahvuuksia, mutta toimii myös alustuksena ja osana myöhempiä harjoituksia ja koko projektikonaisuutta.

Toisen kerran keskeisin tavoite on konkretisoida omia ajatuksia ja tulevaisuutta aarrekartan avulla. Ennen varsinaisen aarrekartan tekemistä tavoitteenamme on herätellä ajatuksia, mihin pyrimme elämän tärkeät asiat -harjoituksella. Tarkoituksena olisi, että harjoituksesta nousseiden asioiden pohjalta myös aarrekarttaa olisi helpompi ryhtyä tekemään. Käymme läpi myös edelliskerralla läpi käytyjä asioita aarrekarttaan lisättäväksi. Seuraavaa kuvauskertaa varten tarkoituksenamme on pitää pieni johdatus valokuvaukseen ja minäkuvaan. Tavoitteena on, että naiset saisivat käsityksen siitä millainen on minäkuva ja oppisivat kameran käytön perusteet.

Kolmas tapaaminen pitää sisällään minäkuvien ottamisen. Tarkoitus on jakaa naiset kahden tai kolmen hengen ryhmiin, joissa he kuvaavat toisiaan. Pyrimme antamaan osallistujille mahdollisimman vapaat kädet kuvien ottoon - jokainen päättää vuorollaan, missä, miten ja mitä kuvataan. Tavoitteena on, että olipa itse kuvassa tai ei, kuva ilmentäisi

itseä, ja sitä mitä tulevaisuudeltaan toivoo. Jos kuvia on otettu useita, saa jokainen lopuksi valita parhaan otoksen ja voimme tarvittaessa muokata niitä hieman ennen kehittämistä.

Viimeinen kerta on kokoamis- ja palautekerta. Kokoaminen tapahtuu minä-kollaasin avulla. Viimeisellä tapaamiskerralla kaikki aiemmilla tapaamiskerroilla käydyt asiat tiivistyvät minä-kollaasin tekemiseen. Kehitimme sen kokoamaan projektin pääteemat yhteen. Kollaasiin on tarkoitus yhdistää kaikkea opittua ja heränneitä ajatuksia, kuten omia vahvuuksia, tärkeitä asioita ja tulevaisuuden haaveita. Lisäksi minä-kollaasin keskiössä on minäkuva. Jos joku naisita ei ole paikalla kolmannella tapaamiskerralla, ei hänellä ole minäkuvaa viimeiselle kerralle. Tässä tapauksessa tarkoituksena on koota minä-kollaasi muista materiaaleista, ja käyttää valokuvan tilalla joko itse piirrettyä kuvitusta tai lehti-leikkeitä - näin jokainen voi kuitenkin vielä visualisoida ajatuksiaan. Palautteen avulla pyrimme saamaan ajatuksen siitä, kuinka projektin tavoitteet ja siten kehittämistehtävämme on onnistunut. Tätä varten teemme kyselylomakkeen, johon jokainen osallistuja vastaa. Tarkoituksena on lisäksi käydä projektista ja tunnelmasta keskustelua suullisesti, jos kaikkea ei ole tullut kyselylomakkeessa esille.

9 Toteutus

Toiminnallinen osuus rakentui neljästä tapaamiskerrasta osallistujien kanssa. Tapaamiset pidettiin Nicehearts ry:n tiloissa Vantaalla. Tapaamiskerrat toteutettiin kolmen viikon aikana niin, että ensimmäisellä viikolla oli yksi tapaaminen, toisella kaksi ja viimeisellä viikolla yksi. Kaikki tapaamiskerrat sijoituivat iltapäivälle noin kello kahdestatoista kolmeen. Meidän valokuvaprojektimme oli sijoitettu osallistujien lukujärjestykseen niin, ettei se pidentänyt heidän päiväänsä tai vaatinut heiltä muuta kuin osallistumista lukujärjestyksen mukaisesti. Viimeinen tapaamiskerta oli edellisiä lyhyempi KasvuKutsu-hankkeen oman aikataulun takia. Alkuoletuksena oli, että tapaamiset toteutettaisiin aiemmin tehdyn suunnitelman mukaan, mutta joissain tilanteissa jouduimme tekemään pieniä muutoksia suunnitelmaan. Seuraavaksi käymme kaikki neljä tapaamiskertaa ja niiden sisällöt läpi.

9.1 Ensimmäinen tapaamiskerta

Ensimmäisellä tapaamiskerralla tutustuimme osallistujiin, esittelimme valokuvausprojektimme ja teimme osallistujien kanssa pari harjoitusta, jotka auttoivat heitä konkretisoimaan ajatuksiaan ja löytämään omia vahvuuksiaan. Nämä harjoitukset tukivat myös seuraavien tapaamiskertojen sisältöä.

Ensimmäinen tapaamiskerta sisälsi kaksi orientoivaa harjoitusta; leikekuvien valitsemisen ja vahvuuskortin. Työskentelylle oli varattuna lukujärjestyksestä iltapäivätunnit, eli kello 12.15–15. Ensimmäisellä tapaamiskerralla oli paikalla melkein kaikki, vain kaksi naista puuttui.

Aloitimme ensimmäisen tapaamiskerran kertomalla lyhyesti itsestämme, jonka jälkeen kävimme nimikierroksen, jossa osallistujat kertoivat nimensä ja kuulumisensa. Pyydimme naisia kertomaan ”fiiliksensä”, mutta tämä ei nähtävästi ollut heille tuttu termi ja siksi moni päätyikin kertomaan itsestään ja perheestään esimerkiksi kuinka monta lasta heillä on. Tämän jälkeen kerroimme valokuvaprojektistamme ja selitimme mitä näiden neljän kerran aikana tapahtuu ja miten naiset voivat tästä hyötyä. Alkupuheiden jälkeen oli vuorossa ensimmäinen harjoitus.

Ensimmäinen harjoitus oli valita meidän ennakkoon keräämistämme leikekuvista itseään puhutteleva ja itselleen mieluisa kuva. Osa halusi valita useamman kuvan, osa vain yhden. Valitun kuvan tai kuvien avulla kerrottiin itsestä hyvin vapaamuotoisesti ensin pienryhmälle ja sitten koko ryhmälle. Pienryhmässä myös hiljaisemmat pääsivät kertomaan hyvin valitsemastaan kuvastaan. Tämän myötä ajatustensa jakaminen koko ryhmälle näytti olevan helpompaa. Totesimme yhdessä, että kaikki löysivät kuvista positiivisia asioita: pidetyt asiat, kuten luonto, kauneus ja harrastukset nousivat useimpien kuvista esille. Kävimme myös läpi sitä, kuinka erilaiselta kuvat voivat eri katsojien silmissä näyttää, ja kuinka erilaisia asioita niissä voi nähdä. Ensimmäinen tehtävä oli virittäytymisharjoitus ja myös tutustumisleikki, mutta samalla johdatus valokuvien maailmaan ja niiden merkityksiin ihmisille. Melkein kaikki naisista kokivat leikekuvaharjoituksen helpoksi. Leikekuvaharjoituksen kautta meille selkiintyi naisten suomen kielen taito seuraavia harjoituksia ajatellen. Suomen kielen taito näyttäytyi hyvänä, mutta totesimme, että ohjeiden antoon täytyy kiinnittää erityistä huomiota.

Tauon jälkeen kokoontuimme jälleen luokkaan ja aloitimme toisen harjoituksen. Harjoituksen alussa pyysimme naisia keksimään positiivisia ihmistä kuvaavia adjektiiveja. Kirjoitimme adjektiivit luokan edessä olevalle valkotaululle, jotta kaikki osallistujat näkisivät ne. Adjektiivien listaa kerätessämme kävimme myös läpi niiden merkityksen, sillä kaikille naisille kaikki sanat eivät olleet ennestään tuttuja. Lista sisälsi lopulta laajan kirjon sanoja, kuten täsmällinen, oma-aloitteinen, sosiaalinen ja tunnollinen. Olimme keksineet etukäteen adjektiiveja, mutta naisten keksimää listaa ei ollut tarvetta juuri täydentää ennakoon keksimillämme sanoilla. Tämän jälkeen oli aika tehdä vahvuuskortit, joihin naiset kirjoittivat ”Minä olen:” ja itseään kuvaavia adjektiiveja. Monet naiset kirjoittivat vahvuuskorttiinsa taululla valmiiksi olevia sanoja. Jokaisen vahvuuskortin valmistuttua seurasi keskustelua vahvuuksista ja siitä, kuinka mikäkin vahvuus jokaisessa ilmenee. Naisten oli myös mahdollista antaa täydennysehdotuksia toistensa kortteihin.

Jatkoimme keskustelua vielä yleisesti liittäen vahvuudet työelämään. Millaisia asioita esimies voi odottaa? Missä työssä täytyy olla erityisen tarkka, missä puolestaan voimakas? Pyysimme naisia myös miettimään, onko jotakin piirteitä, joita he haluaisivat itsessään tulevaisuudessa olevan, mutta joita heillä ei vielä välttämättä ole.

Tapaamiskerran loppuksi alustimme naisille myös seuraavan, viikon kuluttua olevan, tapaamisen sisältöä. Kaikki paikalla olevat naiset halusivat osallistua koko projektiin, myös lopussa olevaan minäkuvaan. Minäkuva herätti jonkin verran kysymyksiä, ja yksi naisista kertoi, ettei halua itse tulla kuvatuksi. Korostimme sitä, ettei naisten tarvitse itse olla kuvassa, vaan heitä voi symboloida esimerkiksi jokin esine tai maisema.

Loppuksi kävimme vielä samanlaisen ”fiiliskierroksen” kuin tapaamisen alussa. Naiset kertoivat vuorotellen ajatuksiaan ja tunteuksiaan päivän kulusta. Päivän loppuksi käydyn kierroksen aikana naiset kertoivat ajatuksistaan ja itsestään enemmän kuin aluksi tehdyllä kierroksella. Päivän loppuksi moni kertoi olevansa väsynyt, mutta myös iloinen.

Ensimmäisellä tapaamiskerran harjoitukset menivät kokonaisuudessaan hyvin ja osallistujien suomen kielen taito riitti niihin. Ensimmäisen kerran harjoitusten tarkoitus oli viritellä osallistujia valokuvaprojektiimme, tutustua toisiimme ja auttaa lisäämään itsetuntemusta ja positiivista ajattelua. Tämän kerran perusteella uskomme naisten myös onnistuvan seuraavan kerran harjoituksissa, joissa käydään läpi elämän tärkeitä asioita ja tehdään aarrekatat. Seuraavalla viikolla oleva valokuvaaminen ja minäkuvan ottaminen jäi

vielä askarruttamaan osaa, joten ensi kerralla käymme vielä sitä läpi PowerPoint-esityksen ja esimerkkien avulla.

9.2 Toinen tapaamiskerta

Toisella tapaamiskerralla hyödynsimme viime kerran harjoituksissa läpi käytyjä asioita. Teimme tälläkin kertaa kaksi harjoitusta, joista ensimmäinen valmisteli toista harjoitusta, aarrekartan tekoa. Ensimmäisellä kerralla kävimme alussa läpi nimi- ja "fiiliskierroksen" ja aloitimme myös tämän toisen tapaamiskerran samalla tavalla. Paikalla oli yksi nainen, joka ei ollut ensimmäisellä kerralla läsnä. Kertauksen vuoksi pyysimme osallistujia sanomaan nimensä fiiliskierroksen yhteydessä. Toisella tapaamiskerralla oli paikalla neljätoista naista.

"Fiiliskierroksen" jälkeen oli vuorossa ensimmäinen harjoitus. Elämän tärkeät asiat -harjoituksessa kerättiin yhdessä osallistujien kanssa heille elämässään tärkeitä asioita. asiat kirjoitettiin valkotaululle kaikkien nähtäviksi. Taululle kerääntyi sanoja kuten perhe, terveys, vapaus, rauha ja työ. Kun taululle oli saatu kattavasti sanoja, naiset kirjoittivat ne itselleen muistiin ja valitsivat kolmesta viiteen heille tärkeintä asiaa, sekä yhden vähiten tärkeän asian. Loppupuinnissa selvisi, että tärkeimmät asiat oli melko helppo löytää, mutta kun oli pohdittava, mikä ei ole niin tärkeää, oli jo yhden asian löytäminen haastavaa. Lähes kaikki taululla esiintyneet sanat tulivat esille jonkun elämän tärkeimpinä asioita, mutta useimmiten esiintyi terveys, perhe, työ ja koti. Vähiten tärkeäksi koettiin usein raha. Se, mitkä asiat koettiin tärkeiksi ja mitkä taas ei vaihtelivat usein myös oman kulttuuritaustan ja kotimaan mukaan. Esimerkiksi venäläisestä kulttuurista tulevalle esiin nousi lemmikkien tärkeys, kun taas Syyriassa kasvaneelle tärkeimmäksi nousivat asiat kuten rauha. Naiset osallistuivat harjoitukseen melko aktiivisesti oman kielitaitonsa mukaan. Sen lisäksi, että osallistujat saivat pohtia sitä, mikä heidän elämässään on tärkeää, harjoituksessa päästiin kertaamaan suomen kielen sanoja ja jopa oppimaan uusia.

Ennen päivän toista harjoitusta kävimme lyhyesti läpi perusasioita valokuvauksesta, sekä katselimme erilaisia minäkuvia. Lyhyen esityksen tarkoituksena oli valmistaa osallistujia seuraavan kerran kuvauksiin ja näyttää vaihtoehtoja siitä, millaisia erilaiset minäkuvat voivat olla - aina kuvassa ei tarvitse näkyä kuvattavan kasvot, tai kuvattava laisinkaan. Omaa minuuttiaan ja toiveitaan voi tuoda esille myös erilaisten esineiden ja paik-

kojen avulla. Kävimme läpi digikameran käyttöä, koska osa naisista ei ollut koskaan kuvannut. Naiset saivat esityksen yhteydessä myös tutustua käytössä oleviin kameroihin, sekä kysyä heitä askarruttavia kysymyksiä.

Toinen harjoitus oli aarrekartan teko. Se oli toisen tapaamiskerran niin sanottu pääharjoitus, johon varattiin runsaasti aikaa. Keskeistä aarrekartassa oli itselle tärkeät asiat, haaveet ja toiveet. Aarrekartatyöskentelyssä kootaan kartongille kollaasi lehtileikkeistä. Lisäksi aarrekarttaan voi kirjoittaa, piirtää, tai sitä voi koristella eri tavoin. Naisten tehdessä omia aarrekarttojaan pyysimme heitä myös pohtimaan ensi kerran kuvaa ja sitä, missä ja millaisen kuvan he haluaisivat ottaa. Naiset kokivat aarrekartan tekemisen helppoksi ja osa löysi enemmän kuvia kuin toiset. Lopuksi halutessaan sai esitellä oman aarrekarttansa muille. Kaikki eivät halunneet kertoa omastaan, mutta osa halusi. Aarrekartan teko sai naiset muistelemaan kotimaitaan ja naiset keskustelivat niistä aarrekarttojen teon lomassa kertoen mitä kaipasivat, mikä on erilaista Suomessa ja myös mitä tulevaisuudeltaan halusivat.

Tapaamiskerran lopuksi meillä oli tuttuun tapaan ”fiiliskierros”, jossa naiset kertoivat mielteitään iltapäivästä. Moni sanoi sen olleen mukava, mutta myös olevansa väsyneitä. Toisella tapaamiskerralla tutustuimme naisiin taas enemmän ja tämän myötä kummankin puolinen luottamus oletettavasti kasvoi. Päivän harjoitukset menivät hyvin ja naiset osallistuvat niihin aktiivisesti. Varsinkin aarrekartan teko näytti olevan mieluisa heille. Seuraavalla kerralla on vuorossa minäkuvan ottaminen ja kaikki naiset aikoivat osallistua siihen. Naista, joka jo ensimmäisellä kerralla oli päättänyt, ettei halua itse esiintyä kuvassa, pyysimme miettimään vaihtoehtoista kuvaustapaa ensi kerralle. Sanoimme naisille myös, että halutessaan he voivat tuoda kotoaan esineitä kuvausta varten.

9.3 Kolmas tapaamiskerta

Kolmannella tapaamiskerralla oli vuorossa minäkuvan ottaminen. Paikalla oli kaksitoista naista viidestätoista. KasvuKutsu-hankeen ohjaajat olivat jo etukäteen jakaneet naiset kahteen suunnilleen saman kokoiseen ryhmään. Naiset ottivat toisistaan kuvat näissä ryhmissä. Toinen ryhmä jäi meidän kanssa Niceheartsin tiloihin ja toinen lähti käymään opintokäynnillä. Opintokäynti kuului naisten päiväohjelmaan, mutta ei liittynyt meidän toimintaamme. Puolesta välissä iltapäivää ryhmät vaihtoivat osia eli ensimmäiseksi kuvanneet lähtivät opintokäynnille ja toiset tulivat vuorostaan kuvaamaan.

Minäkuvan ottaminen oli päivän ainoa harjoitus, koska siihen piti varata tarpeeksi aikaa. Naiset jakaantuivat ryhmissään pareihin tai kolmen hengen ryhmiin ja ottivat vuorotellen kuvia toisistaan. Me autoimme osallistujia tarvittaessa kameran käytössä ja valokuvan ottamisessa. Pyysimme naisia miettimään millä keinoilla he saisivat ajatuksensa, haaveensa ja tulevaisuuden toiveensa näkymään yhdessä valokuvassa. Tarkoitus oli keskittyä positiivisiin asioihin ja katsoa tulevaisuuteen. Aiempien tapaamiskertojen harjoitukset tukivat tätä valokuvausta, koska niissä olimme jo etukäteen osallistujien kanssa mietineet heille tärkeitä asioita, vahvuuksiaan ja tehneet aarrekartan omista unelmistaan. Kuvia sai ottaa missä vain, ulkona ja sisällä, ja aikaa valokuvaamiseen ja sen jälkeen kuvan valitsemiseen oli yhteensä noin puolitoista tuntia. Naiset valitsivat jokainen yhden kuvan, jotka me kävimme teettämässä valokuviksi seuraavaa kertaa varten.

Ensimmäisessä ryhmässä oli seitsemän naista. Aloitimme harjoituksen käymällä läpi päivän sisällön. Näytimme myös edelliskerralla esitetyn PowerPoint-esityksen kahdelle poissa olleelle naiselle ja kerroimme lyhyesti mitä viime kerralla oli tehty. Kun iltapäivän aikataulu oli käyty läpi, naiset jakaantuivat itse pareiksi ja kolmen hengen ryhmäksi. Yksi pari lähti ulos ja muut pysyivät sisällä. Sisällä olevat naiset pyysivät hiukan apua valokuvien ottamisessa, mutta muuten pärjäsivät hyvin itsekseen. Valokuvien ottamisen jälkeen he toivat kamerat meille ja siirsimme kuvat tietokoneelle valitsemista varten. Naiset valitsivat yksitellen omista kuvistaan omasta mielestään parhaan valokuvan.

Toinen ryhmä aloitti tauon jälkeen. Toisessa ryhmässä oli yhteensä viisi naista. Aloitimme harjoituksen samalla tavalla kuin ensimmäisen ryhmän kanssa: käymällä iltapäivän sisällön läpi. Kaikki tämän ryhmän naisista olivat olleet paikalla viime kerralla, joten pitkään ohjeistusta ei tarvittu. Kahdella naisella oli puhelimissaan valmiiksi haluamansa kuva. Toinen näistä naisista oli sama, joka ei alun perinkään halunnut tulla kuvatuksi. Naiset eivät itse esiintyneet ennalta valitsemisessaan kuvissa. Tämä ei ollut alkuperäinen tarkoitus, vaan ideana oli ottaa kuva harjoituksen aikana. Pyysimmekin naisia osallistumaan kuvaamiseen, vaikka heillä oli jo haluamansa kuvat valmiina. Muut naiset ottivat kuvia vain sisällä. Yksi nainen sanoi, ettei halua ottaa kuvaa, koska ei osannut. Meidän avulla hän kuitenkin sai otettua toisesta osallistujasta kuvia.

Toisen ryhmän kuvaukset menivät nopeammin kuin ensimmäisen. He myös valitsivat kuvat nopeasti. Ryhmän kanssa jäi paljon aikaa loppuun ja käytimme sen ajan keskustelemalla valokuvauksesta ja ylipäättään naiseudesta. Osa naisista näytti esimerkiksi

hääkuviaan toisilleen ja kertoi siitä, miten he musliminaisina olivat hääkuvissaan ilman huivia, vaikka sitä normaalista käyttävätkin.

Kummankin ryhmän naiset saivat valittua itselleen mieluisan kuvan. Osalla naisista oli selvä suunnitelma mitä minäkuvaltaan halusivat. Toiset eivät olleet valmistautuneita, mutta onnistuivat kuitenkin ottamaan itseään miellyttävän kuvan. Monet ottivat erilaisia kuvia eri paikoissa ja käyttivät hyödyksi tiloissa olevia rekvisiittoja. Esimerkiksi yksi nainen halusi tulla kuvatuksi tietokoneen ääressä ja toinen kirjoja lukiessa. Kukaan osallistujista ei ollut tuonut mukaan omaa rekvisiittaa kotoa, eikä se ollutkaan pakollista. Sää oli kuvauspäivänä viileä ja tuulinen ja siksi suurin osa jäikin kuvaamaan sisälle. Osa naisista sanoikin, että kesällä olisi saanut kauniimpia kuvia. Kuvien valitsemisen jälkeen muokkasimme joitain kuvia naisten toivomuksesta. Muokkasimme kuitenkin vain valaistusta ja kontrastia ja joistain kuvista rajasimme epäoleellisia asioita pois. Osa naisista oli huolissaan siitä, minne kuvat päätyvät. Olimme aiemmin kertoneet, että kuvat tulevat vain heille itselleen ja opinnäytetyön liitteeksi heidän niin halutessaan. Kävimme päivän lopuksi teettämässä valokuvat paperimuotoon seuraavaa, viimeistä, kertaa varten.

9.4 Neljäs tapaamiskerta

Neljäs tapaamiskerta oli viimeinen tapaaminen ryhmän kanssa. Tapaamiskerralla koottiin kaikki aiemmilla kerroilla käydyt asiat ja jokainen teki niiden asioiden sekä minäkuvan pohjalta oman kollaasin. Kolmelta tämä edelliskerralla otettu valokuva puuttui, joten he tekivät kollaasin vaihtoehtoisella tavalla. Kollaasin valmistumisen jälkeen vuorossa oli palautekysely ja vapaata keskustelua. Paikalla oli kolmesta naista, joista yksi oli nyt ensimmäistä kertaa mukana. Viimeinen tapaamiskerta oli muita lyhyempi ja sille oli varattu puolitoista tuntia, koska naisilla oli vielä iltapäivällä muuta ohjelmaa.

Ennen harjoitusta kävimme tuttuun tapaan ”fiiliskierroksen”, jossa jokainen pääsi kertomaan ajatuksistaan ja sen hetkisistä tunteistaan. Sen jälkeen oli itse harjoituksen vuoro. Kollaasin tekemiseen annettiin vapaat kädet. Jokainen sai aluksi valita itselleen värikkään paperin, joka toimi kollaasin pohjana. Pyysimme naisia kirjoittamaan vapaasti haluamia asioita kollaasiin. Meillä oli taululla apukysymyksiä, joiden avulla kirjoittaminen olisi helpompaa. Kysymykset perustuivat aiemmissa harjoituksissa läpi käytyihin asioihin. Kysymykset olivat: mitkä ovat vahvuutesi, mitkä ovat unelmiasi/haaveitasi ja mitkä asiat ovat tärkeitä elämässäsi. Osallistujat teippasivat kuvansa paperiin ja kirjoittivat sen ympärille näiden kysymysten pohjalta. Osallistujat saivat tietenkin lisäksi kirjoittaa mitä

ikinä halusivat. Tässäkin idea oli kuitenkin pysyä positiivisissa asioissa. Osa kirjoitti sanoja ja osa kokonaisia kertomuksia. Naiset saivat käyttää kollaasin tekemiseen erivärisiä kyniä, lehtileikkeitä ja kaikkea muuta mitä keksivät. Ne jotka eivät olleet viime kerran kuvauksessa valitsivat halutessaan lehdistä mieluisan ja itseään kuvaavan kuvan jonka ympärille kirjoittivat samoja asioita kuin muutkin. Esimerkkejä minä-kollaaseista löytyy liitteestä 1.

Kollaasin tekemiseen varattiin hyvin aikaa. Moni kirjoitti paperin täyteen ja pyysikin apua suomen kielen oikeinkirjoituksessa. Osa koristeli paperia hartaasti ja osalla kirjoitti vain pari sanaa. Kaikki osallistujat keräsivät melko itsenäisesti paljon materiaalia minä-kollaaseihinsa, ja mielestämme kollaaseista tuli tekijöidensä näköisiä. Kollaaseista ilmeni itsestä opittuja asioita, ja itsestä kerrottiin myös uusien opittujen sanojen avulla. Pari naista esitteli kollaasinsa muille. Yksi nainen kertoi kollaasin ja edellisten harjoitusten olleen hyviä, koska nyt hän miettii enemmän itseään ja ajatuksiaan.

Lopuksi varasimme noin puolituntia palautetta varten. Kirjoitimme taululle kysymyksiä esimerkiksi mistä piti eniten ja mistä vähiten, ja pyysimme naisia vastaamaan paperille. Vastausten palauttamisen jälkeen kyselimme vielä yleisesti naisten mielipiteitä ja ajatuksia projektistamme ja siihen kuuluvista harjoituksista.

9.5 Yhteenveto

Neljän tapaamiskerran aikana teimme yhteensä kuusi erilaista, mutta toisiaan tukevaa ja täydentävää harjoitusta; leikekuvien valitseminen, vahvuuskortin tekeminen, elämän tärkeät asiat -harjoitus, aarrekartta, minäkuvan ottaminen ja lopuksi edellisten kertojen pohjalta tehtävä minä-kollaasi. Suurin osa naisista oli paikalla jokaisella kerralla ja he saivatkin parhaan hyödyn projektista tapaamiskertojen toisiinsa linkittymisen vuoksi. Harjoitusten avulla naiset pääsivät konkretisoimaan ajatuksiaan ja miettimään omia toiveitaan itsensä ja tulevaisuutensa kannalta. Harjoitusten ideana oli auttaa lisäämään itsetuntemusta ja vahvistamaan identiteettiä. Omien vahvuuksien ja ajatusten miettiminen voi auttaa naisia myös työhaussa ja ansioluettelon tekemisessä. Harjoituksen olivat melko yksinkertaisia, mutta keskittyivät tärkeisiin teemoihin esimerkiksi työhaun kannalta.

10 Arviointi

Opinnäytetyömme kehittämistehtävä oli erilaisten harjoitusten ja valokuvan keinojen avulla auttaa maahanmuuttajanaisia vahvistamaan identiteettiään, itsetuntemustaan sekä näiden yhteydessä ja seurauksena voimaantumaa. Tavoitteena oli myös auttaa naisia konkretisoimaan haaveitaan ja tulevaisuuden toiveitaan esimerkiksi työllisyyteen liittyen. Kehittämistehtävän asettamia tavoitteita lähdimme tavoittelemaan valokuvausprojektin avulla.

Arvioimme kehittämistehtävämme onnistumista peilaamalla tavoitteita, suunnitelmaa ja niiden toteutumista toiminnassa. Tavoitteiden toteutumista selvitimme palautelomakkeen avulla ja lisäksi apuna käytimme omia havaintojamme. Valokuvauskertaa lukuun ottamatta jokaisen tapaamiskerran alussa ja lopussa kävimme läpi ”fiiliskierroksen”, jolla keräsimme välitöntä palautetta naisilta. Kyselimme heidän ajatuksiaan harjoituksista myös heidän niitä tehdessään. Pääasiassa saimme naisilta hyvää palautetta. Palautelomakkeista ilmeni muun muassa, että valokuvauksesta pidettiin, ja koettiin, että oli opittu uutta itsestä. Osallistujat pitivät harjoituksia pääosin kivoina ja helppoina. Eniten kysymyksiä aiheutti minäkuvan ottaminen, koska muutama naisista ei halunnut itse olla kuvassa. Tämä asia saatiin kuitenkin ratkaistua. Osa harjoituksista ei näyttänyt innostavan naisia niin paljon kuin toiset – toisaalta palautteen perusteella lähes jokainen oli kokenut jonkun harjoituksen mielenkiintoiseksi ja opettavaiseksi.

Voimaantuminen tapahtui identiteetin vahvistamisen kautta. Myös avoin ja hyväksyvä ilmapiiri auttoi naisia kokeilemaan rohkeasti uutta ja osallistumaan harjoituksiin. On vaikea sanoa miten ja kuinka paljon naiset tunsivat voimaantumista. Monesta naisesta kuitenkin näki, että he nauttivat harjoituksista, he tulivat kuulluksi ja kokivat onnistumisen kokemuksia. He myös löysivät itsestään vahvuuksia ja hyviä puolia ja tätä kautta voimme olettaa heidän myös kokeneen voimaantumista. Monissa harjoituksissa naisille annettiin melko vapaat kädet ja tätä kautta heillä oli myös vapaus päättää mitä he haluavat tehdä ja missä määrin ja miten ilmaista itseään. Kukaan ei tehnyt päätöksiä heidän puolestaan. Tämäkin voi olla voimaannuttava kokemus osallistujille. Myös suomen kielen oppiminen ja sanaston kartuttaminen voi olla naisille voimaannuttavaa ja lisätä heidän vaikutusmahdollisuuksiaan omaan elämäänsä.

Monet harjoituksista keskittyivät osallistujien minätuntemuksen lisäämiseen ja tätä kautta identiteetin vahvistamiseen. Naiset joutuivat tarkastelemaan omaa itseään, omia

vahvuuksiaan ja omassa elämässään tärkeitä asioita. Muun muassa Mahlakaarron (2010a: 21) mukaan identiteetti on ihmisen kokemus itsestään ja kuulumisestaan kulttuuriin ja sosiaaliseen ympäristöön ja tätä määrittystä naiset tekivät harjoitusten aikana, sekä konkretisoivat sitä niin aarrekartassa, minäkuvassa kuin minä-kollaasissakin. (ks. myös Woodward 1997: 1-2; Papanek 1994: 44–45.) Se, miten naiset itseään harjoituksissa kuvasivat, oli heistä itsestään lähtöisin. Minuuden ja identiteetin kuvaaminen visuaalisesti sekä sanallisesti vaatii tietoisuutta itsestä – naiset olivat tietoisia itsestään, ja tulivat vieläkin tietoisemmiksi määrittäessään itseään, identiteettiään ja vahvuuksiaan paperille.

Kuvattavana naiset tulivat nähdyiksi itse haluamallaan tavalla. Seuratessamme kuvauksia, määrittivät naiset lopulta itse miten ja missä haluavat tulla kuvatuksi. Kuitenkaan kaikkien kuvaustilanteita emme nähneet, sillä naiset hajaantuivat myös ulos – näin ollen emme voi tietää kaikkien kuvaustilanteiden valtasuhteita. Voimauttavaan valokuvaan sekä PhotoVoiceen (ks. Savolainen 2009; PhotoVoice 2014 ym.) vahvasti liitettävä nähdyksi ja kuulluksi tuleminen toteutui kaikissa harjoituksissa – keskustelua ja toisten kuuntelemista korostettiin. Palautteissa tämä ilmeni niin positiivisena kuin negatiivisenakin asiana – osa ei pitänyt liiasta itsestään kertomisesta ja puhumisesta. Tähän syynä on voinut olla esimerkiksi ujous tai epäröinti suomen kielen taidoissa. Kaikissa keskusteluissa pyrimme kuitenkin korostamaan naisten valinnan vapautta siitä, mitä he haluavat kertoa ja mitä eivät.

Harjoitusten yhteydessä pyrimme tukemaan koko ajan osallistujien suomen kielen oppimista. Ryhmässä oli melko eritasoisesti suomea puhuvia naisia. Esimerkiksi vahvuuskortti-harjoituksessa käyttämämme sanat olivat osalle jo entuudestaan tuttuja kun taas toisille mukana oli uusia sanoja. Heikoiten suomen kieltä osaavat pystyivät hekin osallistumaan harjoituksiin taitojensa mukaan ja samalla heillä oli parhaat mahdollisuudet oppia uutta. Aikaisemmilla kerroilla läpikäytyjä ja opeteltuja sanoja muistettiin vielä päätöskerralla ja niitä lisättiin itsenäisesti minä-kollaaseihin. Voidaan siis nähdä, että tavoite oppia suomen kieltä on täytynyt ainakin osan naisista kohdalla.

Yhtenä tavoitteenamme oli helpottaa maahanmuuttajien työnhakua. Tähän tavoitteeseen pyrimme muun muassa vahvuuksia käsittelevällä harjoituksella ja vahvuuskorttien tekemisellä. Kehotimme osallistujia säilyttämään projektin aikana keräämänsä ja luomansa materiaalin, jotta he voisivat hyödyntää niitä sitten, kun työnhaku tulee ajankoh-

taiseksi. Vielä siinä työkokeilun vaiheessa, jossa me osallistuimme projektillamme toimintaan, työnhaku ei ollut ajankohtaista. Tästä johtuen todellisia hyötyjä työnhakuun on vaikeaa vielä tässä vaiheessa arvioida. Osallistujilta saamamme kirjallisen ja suullisen palautteen perusteella osa naisista oli alkanut ajatella vahvuuksiaan enemmän, ja ne olivat konkretisoituneet projektin aikana. Tämä voi helpottaa omista vahvuuksista kertomista esimerkiksi työhakemuksessa.

Valokuvaprojektin harjoitukset olivat yhtenäinen kokonaisuus ja ne tukivat toisiaan, mutta ne olivat toteutettavissa myös erikseen. Sen takia ei haitannut, vaikka kaikki osallistujat eivät olleet aina paikalla. Yksi naisista tuli vain viimeiselle tapaamiskerralle mukaan, mutta hänkin pystyi osallistumaan ja toteuttamaan viimeisen harjoituksen sovelletusti. Kyseisen naisen kohdalla kaikki tavoitteemme eivät oletettavasti täyttyneet, eikä hän päässyt soveltamaan itsetuntemustaan ja vahvistamaan identiteettiään samalla tavalla kuin valtaosa.

Pyrimme arvioimaan kehittämistehtävän toteutumista reflektoimalla jokaista tapaamiskertaa keskenämme ja miettimään mikä ei toiminut ja pitääkö seuraavan kerran suunnitelmaa muuttaa. Esimerkiksi ensimmäisen kerran jälkeen huomasimme, että tehtävänantojen suunnittelu vaatii erityistä huomiota. HavaitSIMME myös, että jotkut harjoitukset tulivat valmiiksi nopeammin kuin olimme ajatelleet. Tämän vuoksi keskustelimme vielä enemmän sekä harjoituksiin liittyen että vapaamuotoisesti. Myös välittömällä palautteella naiset olivat tuoneet ilmi, että pitivät keskusteluista. Suuret muutokset suunnitelmiin eivät olleet kuitenkaan tarpeen, sillä olimme alun perin tehneet siitä joustavan.

11 Pohdinta

Tässä luvussa pohdimme eettistä vastuutamme, valokuvaprojektin onnistumiseen liittyviä tekijöitä, omaa oppimistamme sekä sitä, miten valokuvaprojektiamme voisi muokata ja soveltaa. Koska kyseessä on toiminnallinen opinnäytetyö, sen tuloksia ja onnistumista ei voi pitää suoraan yleistettävänä. Juuri tähän opinnäytetyöhön kuuluvaan valokuvausprojektiin osallistuvat naiset, olosuhteet ja muut tekijät vaikuttivat siihen miten suunnitelmamme toteutui käytännössä.

Alun perin valokuvaprojektimme perustui vapaaehtoisuuteen. Tarkoitus oli kysyä ketkä halusivat tulla mukaan ja sen jälkeen toteuttaa projekti vain heidän kanssaan. Kuitenkin

heräsi kysymys siitä, että vaikuttaako tällainen jako negatiivisesti ryhmän välisiin suhteisiin ja millä perusteella olisimme valinneet valokuvaprojektiin osallistuvat naiset. Päädyimme kuitenkin pitämään valokuvausprojektin koko ryhmälle, sillä se sopi myös paremmin heidän lukujärjestykseensä. Koko ryhmän osallistuessa toimintaan kaikkien myös oletettiin olevan mukana. Minäkuvan ottamiseen osallistuminen oli kuitenkin vapaaehtoista vaikka läsnäolo tapaamiskerralla oli toivottavaa niin kuin muillakin kerroilla.

Eettiset kysymykset nousevat vahvasti esiin maahanmuuttajien kanssa työskennellessä kulttuuristen erojen vuoksi. Vaikka kuinka yritimme tiedostaa kulttuurien erilaisuuden, niin sen täydellinen huomioon ottaminen on varmasti mahdotonta. Eniten kysymyksiä ennakkoon herätti valokuvaaminen ja miten siihen suhtaudutaan eri kulttuureissa. Vaihtoehtoisten minäkuvan toteutusmenetelmien vuoksi valokuvauksesta ei kuitenkaan syntynyt suurta ongelmaa. Kulttuurisia ongelmia vähensi mahdollisesti myös se, että projektiin osallistuvista naisista odotettua suurempi osa oli sellaisista maista joiden kulttuuri ei merkittävästi eroa suomalaisesta kulttuuripiiristä. Jos suurin osa osallistujista olisi ollut esimerkiksi täysin erilaisesta kulttuurista, niin valokuvaukseen liittyviä haasteita olisi voinut ilmetä enemmän. Harjoitusten tarkoitus oli olla yksinkertaisia ja neutraaleja, joten ainakaan me emme muuten huomanneet, että joku olisi uskontonsa tai kulttuurinsa takia niistä kieltäytynyt.

Pyrimme huomioimaan kielelliset haasteet niin hyvin kuin pystyimme jo suunnitellussamme toimintaa. Tämä ei kuitenkaan käytännössä aina onnistunut. Vaikka yritimme selittää ja kertoa harjoituksista ja niiden sisällöstä mahdollisimman yksinkertaisesti ja selkeästi suomeksi, niin varsinkin minäkuva herätti paljon kysymyksiä. Luultavasti se myös mietitytti naisia enemmän kuin he toivat sitä esille. Välillä käytimme hyödyksi myös englantia joidenkin yksittäisten sanojen kääntämiseen ja välillä samaa kieltä puhuvat auttoivat toisiaan. Koska suomen kieli ei ollut osallistujien äidinkieli, eivätkä taidot olleet erinomaiset emme voi olla varmoja siitä, ymmärsivätkö kaikki harjoitusten perimmäistä tarkoitusta. Vaikka naiset toteuttivat harjoituksen tehtävänannon mukaisesti, eivät kaikki välttämättä täysin ymmärtäneet, millaisia asioita minäkuvassa oli tarkoitus tuoda esille. Tehtävänantojakaan ei aina ymmärretty yleisen ohjeistuksen jälkeen, vaan niihin liittyviä täydentäviä kysymyksiä heräsi siinä vaiheessa, kun harjoituksen tekeminen aloitettiin. Toisaalta vaikkei asioita aina tuotu esille sillä tavalla kuin olimme odottaneet, ei se tarkoita epäonnistumista tehtävässä. Se, miten asioista kertoo ja kuinka ne kuvaa, on myös kulttuurinen asia. Lisäksi naiset saivat itse määrittellä kuinka paljon halusivat harjoitukseen osallistua.

Alun perin suunnitelmamme oli toteuttaa projekti pienemmän ryhmän kanssa ja vasta heidän työkokeilunsa päätyttyä. Tämä ei kuitenkaan onnistunut aikataulu- ja motivointiongelmien vuoksi. Sen takia muutimme alkuperäistä suunnitelmaa nyt toteutettuun muotoon. Tämän vuoksi halusimme nyt panostaa tiiviiseen aikatauluun ja siihen, että toiminta palvelee naisia mahdollisimman hyvin. Toiminnan sisällyttäminen työkokeilujakson lukujärjestykseen velvoitti naisia saapumaan tapaamisiin, sillä ne olivat vain osa lukujärjestyksestä. Muutoksista johtuen projektin luonnetta muutettiin sellaiseksi, että suuremman ryhmän on mahdollista osallistua siihen. Uuden ryhmän keskinäisen ryhmähengen edun mukaista ei olisi todennäköisesti ollut, jos olisimme jakaneet ryhmän ja toimintaamme olisi osallistunut vain osa naisista. Tämä olisi tehnyt myös aikataulujen suunnittelemisesta haastavampaa, kun osa ryhmästä ei olisi osallistunut ”perusopetukseen”. Tapaamiskerrat sopivat valmiiseen lukujärjestykseen parhaiten iltapäiville, joten toimimme sen mukaan. Tapaamiskerrat sijoituivat iltapäivään noin kello kahdentoista ja kolmen välillä. Pohdimme jo ennen ensimmäistä tapaamiskertaa miten tämä vaikuttaa naisten jaksamiseen keskittyä ja osallistua toimintaan. Jos tapaamiskerrat olisivat olleet aamulla, naiset olisivat saattaneet olla virkeämpiä ja aktiivisempia esimerkiksi yhteisissä keskusteluissa. Tapaamiskertojen lopussa olevalla ”fiiliskierroksella” osallistujat kertoivat useasti olevansa väsyneitä ja odottavansa jo kotiin lähtöä.

Palautteista huomasimme, että osa naisista ei osannut erottaa pitämäämme valokuvausprojektia yhdeksi erilliseksi kokonaisuudeksi muusta päivittäisestä toiminnasta. Osa myös luuli, että projektimme on osa heidän jokaviikkoista lukujärjestystään KasvuKutsu-hankkeen loppuun asti. Oman toimintamme arvioinnin helpottamiseksi olisimme voineet vielä selkeämmin erottaa projektimme muusta toiminnasta. Toisaalta kolmen kuukauden eli koko työkokeilun mittaisella projektilla saisi aikaan parempia tuloksia. Tällöin myös pidempiaikaisten tavoitteiden, kuten työnhaun helpottamisen, arviointi mahdollistuisi. Tarkoituksenamme on osallistua KasvuKutsu-ryhmän päätöstilaisuuteen myöhemmin keväällä. Kenties tällöin meidän on mahdollista saada konkreettisempia esimerkkejä työnhakuun liittyvistä hyödyistä, joita projektimme on naisille antanut. Valitettavasti aikataulullisista syistä emme voineet odottaa niin kauaa, että työn ja koulupaikkojen haku olisi tehty. Tiesimme osin jo etukäteen, että emme pysty tätä tavoitettamme täydellisesti arvioimaan. Pidimme sitä kuitenkin tärkeänä, sillä tehdessämme aiemmin vapaaehtoisuustyötä edeltäneen KasvuKutsu-ryhmän kanssa, huomasimme, että valtaosalle naisista itsestä ja omista vahvuuksista kertominen tuotti haasteita. Tämä ilmeni työhakemuksia yhdessä tehdessämme. Vaikka näkemyksemme näistä haasteista perustui vain yhteen

ryhmään, koimme tärkeäksi huomioida asian opinnäytetyössämme, sillä on täysin mahdollista, että samanlaisia haasteita ilmenee myös heillä.

Saimme osallistujilta suullisen tutkimussuostumuksen. Kerroimme heille tarkasti mitä opinnäytetyössämme teemme ja mikä heidän osuus siinä on. Kerroimme, ettemme julkaise heidän nimiään tai muita henkilökohtaisia tietojaan, joiden perusteella heidät voisi tunnistaa. Osa naisista antoi luvan kuvata ja käyttää heidän valmiita tuotoksiaan opinnäytetyötä varten. He ovat tietoisia, että opinnäytetyö menee Theseus-tietokantaan.

Opinnäytetyöprosessi on auttanut meitä ymmärtämään maahanmuuttajien työllistymiseen liittyviä haasteita niin teoriatasolla kuin käytännössäkin maahanmuuttajien kanssa työskennellessä valokuvaprojektin aikana. Nämä haasteet voivat olla kielestä, kulttuurista tai omista arvoista johtuvia – usein haasteiden luonteeseen vaikuttaa myös maahanmuuttajan kotimaa.

Opinnäytetyöprosessi on syventänyt osaamistamme käyttämämme teorian, kuten voimaantumisen ja identiteetin osalta. Teoriavaiheessa tiedonhaun ja rajaamisen taitomme ovat kehittyneet, kun kaikesta tarjolla olevasta tiedosta on pitänyt löytää olennainen. Teorian soveltaminen käytännössä on ollut iso osa opinnäytetyötämme, kun olemme teorian pohjalta miettineet, millaisilla käytännön harjoituksilla pääsemme tavoitteisiimme. Järjestämämme valokuvausprojekti on vahvistanut osaamistamme toiminnallisten menetelmien käytössä sosiaalialan työssä. Olemme myös soveltaneet täysin uudenlaisia harjoituksia, joita myös me voimme tulevaisuudessa työpaikoissamme käyttää. Erityisesti kuvan käyttö erilaisten harjoitusten apuna tuntuu nyt tutummalle ja kuvan monipuolisuus ja sen mahdollisuudet ovat auenneet hyvin.

Oman käytön lisäksi opinnäytetyömme avaa kuvan käyttöä myös muille aiheesta kiinnostuneille, sosiaalialan opiskelijoille ja ammattilaisille. Omien kokemustemme ja saamamme palautteen perusteella valokuvausprojekti toimi hyvin maahanmuuttajanaisten kohdalla ja se on harjoituksineen sovellettavissa myös erilaisella aikataululla ja erilaisissa työskentely-ympäristöissä. Opinnäytetyömme julkaistaan Theseus-tietokannan lisäksi Vantaan Nicehearts ry:n internetsivuilla, mistä se tavoittaa aiheesta kiinnostuneet. Projektia on mahdollista muokata eri-ikäisille, eri kielitaitoisille ryhmille, tai sitä voi sellaisenaan käyttää tulevissa KasvuKutsu-ryhmissä. Valokuvaprojektin voisi myös toteuttaa pitkäkestoisempana, jolloin siihen saisi varmasti lisää syvyyttä ja yksilökohtainen työ-

kentely mahdollistuisi. Halutessaan projektin kuvaustilanteisiin voi vaikuttaa paljon esimerkiksi sillä, mihin vuodenaikaan se pidetään. Erilaisella kuvausrekvisiitalla ja monipuolisemmilla kuvauspaikoilla voidaan vaikuttaa paljon kuvien esteettiseen puoleen.

Monimuotoisen opinnäytetyön avulla mahdollistuu myös luovien menetelmien käyttö työmarkkina- ja koulutusmarkkinoiden parantamisessa. Ihmisiä on erilaisia, ja joillekin tällainen luova toiminta voi olla toimiva keino vahvistaa omia mahdollisuuksiaan työ- ja koulutusmarkkinoilla. Erityisesti nykyisessä taloustilanteessa kaikkien mahdollisten, myös vaihtoehtoisten toimintamallien käyttö työllisyyden edistämiseksi on tärkeää.

Lähteet

Cattaneo, Lauren Bennet – Chapman, Aliya R. 2010. The Process of Empowerment. A Model for Use in Research and Practice. *American Psychologist* 65 (7). 646–659.

Halkola, Ulla 2009. Mitä valokuvaterapia on? Teoksessa Halkola, Ulla - Mannermaa, Lauri - Koffert, Tarja - Koulu (toim.): *Valokuvan terapeutinen voima*. Helsinki: Kustannus Oy Duodecim. 12–21.

Helsingin kaupunki 2015. Tietokeskus. Tilastoja. Helsingin ulkomaalaisväestö vuonna 2011. <http://www.hel.fi/hel2/tietokeskus/julkaisut/pdf/11_12_15_Tilastoja_41_Ranto.pdf>. Luettu 2.12.2014.

Joronen, Tuula 2007. Työmarkkinoiden monenlaiset maahanmuuttajanaiset. Haaste suomalaiselle sukupuolijärjestelmälle. Teoksessa Martikainen, Tuomas - Tiilikainen, Marja (toim.) *Maahanmuuttajanaiset: Kotoutuminen, perhe ja työ*. Helsinki: Väestöntutkimuslaitoksen julkaisusarja D 46/2007 285-311.

Mahlakaarto, Salme 2010a. Subjektiksi työssä. Identiteettiä rakentamassa voimaantumisen kehitysohjelmassa. Akateeminen väitöskirja. Jyväskylän yliopisto. Verkkodokumentti. <<https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/24957/9789513939922.pdf?sequence=1>>. Luettu 7.1.2015.

Mahlakaarto Salme 2010b. Voimaantuminen identiteettityönä – vahvaksi työssä? Teoksessa K. Collin, S. Paloniemi, H. Rasku-Puttonen, P. Tynjälä (toim.) *Luovuus, oppiminen ja asiantuntijuus*. Helsinki: WSOYpro 2010. 175–190.

Martikainen, Tuomas – Gola, Lalita 2007. Intian niemimaalta muuttaneiden naisten käsityksiä perheestä ja sukupuolirooleista. Teoksessa Martikainen, Tuomas – Tiilikainen, Marja (toim.) *Maahanmuuttajanaiset: Kotoutuminen, perhe ja työ*. Helsinki : Väestöntutkimuslaitoksen julkaisusarja, D 46/200

Martikainen, Tuomas - Tiilikainen, Marja 2007. Maahanmuuttaja naiset. Käsitteet, tutkimus ja haasteet. Teoksessa Martikainen, Tuomas - Tiilikainen, Marja (toim.) *Maahanmuuttajanaiset: Kotoutuminen, perhe ja työ*. Helsinki: Väestöntutkimuslaitoksen julkaisusarja D 46/2007 15-37.

Moghadam, Valentine M. 1994. Introduction: Women and Identity Politics in Theoretical and Comparative Perspective. Teoksessa Moghadam, Valentine M. (toim.) *Identity Politics and Women. Cultural Reassertions and Feminisms in International Perspective*. Colorado: Westview Press. 3-26.

Naisresurssikeskus Pihlaja n.d. Verkkodokumentti. <<http://www.nicehearts.com/>>. Luettu 3.2.2015.

Naisresurssikeskus Pihlaja n.d. Palvelut. Projektit. Kasvukutsu. Verkkodokumentti. <<http://www.nicehearts.com/palvelut/projektit/kasvukutsu/>>. Luettu 3.2.2015.

Papanek, Hanna 1994. The Ideal Woman and The Ideal Society: Control and Autonomy in the Construction of Identity. Teoksessa Moghadam, Valentine M. (toim.) *Identity Politics and Women. Cultural Reassertions and Feminisms in International Perspective*. Colorado: Westview Press. 42-75.

Pehkonen, Aini 2006. Maahanmuuttajan kotikunta. Kunnallisan alan kehittämissäätö. Vammala: Vammalan Kirjapaino Oy. 53–58.

PhotoVoice 2014. The PhotoVoice Manual. A guide to designing and running participatory photography projects. Verkkodokumentti. <http://www.photovoice.org/wp-content/uploads/2014/09/PV_Manual.pdf>. Luettu 25.12.2014.

Räty, Minttu 2002. Maahanmuuttaja asiakkaana. Tampere: Tammi. 42-210.

Savolainen, Miina 2008. Maailman ihanin tyttö. Helsinki: Blink Entertainment Oy.

Savolainen, Miina 2009. Voimauttava valokuva. Teoksessa Halkola, Ulla - Mannermaa, Lauri - Koffert, Tarja - Koulu (toim.): Valokuvan terapeuttinen voima. Helsinki: Kustannus Oy Duodecim. 210-227.

Siitonen, Juha 1999. Voimaantumisteorian perusteiden hahmottelua. Oulun yliopisto. Verkkodokumentti. <<http://herkules oulu.fi/isbn951425340X/isbn951425340X.pdf>>. Luettu 3.12.2013.

Sisäasiainministeriö 2015. Maahanmuuton vuosikatsaus 2012. Verkkodokumentti. <http://www.intermin.fi/download/43828_Maahanmuuton_tilastokatsaus2012_web.pdf?9b34397ae79ad188>. Luettu 15.1.2015.

Valkonen, Jukka 2002. Kuntoutus, tarinat ja soveltava sosiaalipsykologia. Helsinki: Yliopistopaino.

Vantaan kaupunki 2014. Tilastollinen vuosikirja 2013. Verkkodokumentti. <http://www.vantaa.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/vantaa/embeds/vantaawwwstructure/102720_Vuosikirja13.pdf>. Luettu 15.1.2015.

Varjonen, Sirkku 2013. Ulkopuolinen vai osallistuja? Helsingin yliopisto. Akateeminen väitöskirja. Verkkodokumentti. <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/40789/Varjonen_vaitoskirja.pdf?sequence=1>. Luettu 24.11.2014.

Välilä, Satu 2009. Voimanainen. Seinäjoen ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö. Verkkodokumentti. <<http://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/4771/VALILA.pdf?sequence=2>>. Luettu 2.12.2013.

Weiser, Judy 1999. PhotoTherapy Techniques. Exploring the Secrets of Personal Snapshots and Family Albums. Vancouver: Judy Weiser and PhotoTherapy Centre.

Woodward, Kathryn 1997. Concepts of identity and difference. Teoksessa Identity and difference. Culture, Media and Identities. London: SAGE Publications Ltd. 7-39.

Woodward, Kathryn 1997. Introduction. Teoksessa Identity and difference. Culture, Media and Identities. London: SAGE Publications Ltd. 1-2.

Esimerkkejä minä-kollaaseista

